

ŠTÚDIE

OBRANA BRATISLAVSKÉHO PREDMOSTIA
VO FRANCÚZSKO-RAKÚSKEJ VOJNE ROKU 1809

DUŠAN ŠPIRKO – MIROSLAV LUPTÁK

ŠPIRKO, D. – LUPTÁK, M.: Defence of Bratislava Bridgehead in French-Austrian War of 1809. *Vojenská história*, 6, 1, 2002, pp 3 – 28, Bratislava.

The study describes the battle for the important Bratislava bridgehead in French-Austrian war of 1809. The struggles lasted from 1 June to 11 July. Unfinished bridgehead, all the time under the command of Major General Fridrich Bianchi withstood the attacks of Marshal Davout corps and then of Italian governor Eugene Beauharnaise. The bridgehead fate was sealed by the battle of Wagram (5 – 6 July) that the Austrians lost. Bianchi left the bridgehead just before signing of cease-fire at night of 11 July. Then the occupation of Bratislava lasted from 14 July to 19 November 1809. Even Napoleon visited the town during this occupation on 31 August.

For the first time the authors describe the military participation of Slovaks (in uniforms of Habsburg Army, mainly Hungarian infantry) in defence of the bridgehead in front of the town that was predestined for becoming the capital of Slovakia. It referred mainly to two battalions (1256 men) of 60th c. k. infantry regiment „Gyulai“ the men of which were the soldiers of Slovak nationality and some Slovak companies of 39th c. k. infantry regiment „Duka“. They struggled in the bridgehead from 29 May to 23 June 1809. They were very successful in the struggles during the strongest surge of French on 1 and 3 June.

Military History. Slovakia. 19th Century. French-Austrian War in 1809.

Pri 180. výročí bitky pri Waterloo sa na jej historickej rekonštrukcii – medzi viac ako 4 000 mužmi v dobových uniformách z celého sveta – podieľala aj historická jednotka z Bratislavy, ktorú vyslala Slovenská spoločnosť vojenskej histórie a strelcov historických zbraní. Pri prehliadke malej expozície oproti hlavnému múzeu bitky im padla do oka nenápadná polná fläša padlého francúzskeho dôstojníka. Zaznamenal si na ňu miesta najvýznamnejších bitiek, ktorých sa zúčastnil. Medzi nimi sa dal zreteľne prečítať nápis „Presbourg 1809“. Náhoda (alebo osud) chcela, aby sa práve im takto pripomenul jeden z tisícok neznámych napoleonských vojakov, ktorí v roku 1809 mali za úlohu dobyť predmostie pred Bratislavou. Bojovali oň márne bezmála poldruha mesiaca, od 1. júna do 11. júla.

Tomuto jedinému významnému vojenskému stretnutiu na našom území počas napoleonských vojen sa v češtine a slovenčine už dávnejšie podrobne venovalo niekoľko autorov.¹ Napriek tomu sme sa rozhodli nanovo opísať jeho rozhodujúce okamihy, nielen preto, že sa viažu na naše územie, ale najmä preto, aby sme po prvý raz mohli doložiť priamu vojenskú účasť Slovákov na obrane vtedy takého dôležitého bratislavského predmostia.

¹VYČISLÍK, A.: Napoleonské vojny a Bratislava. In: Spisy mestského múzea v Bratislave. Ročenka. Zv. IV, Osveta Martin 1969, s. 209 – 253; WAGNEROVÁ, O.: Bratislava a ťaženie roku 1809. In: Zbierka Europa. Výstavba miest – národné hospodárstvo. Československá republika. Bratislava. Vydavateľstvo Dari, Berlin 1928, s. 21 – 24; WRETZL, F.: Bratislavské predmostí v r. 1809. In: Vojenské rozhledy, roč. 1923, č. 1, s. 1 – 20.

Osudný rok 1809 sa nezačal pre Bratislavu šťastne. V januári stúpila voda v Dunaji tak, že zaplavila stred mesta až po Primaciálny palác, pretrhla hrádzu na pravom brehu a vyplavila obec Petržalku (Engerau). Živelná pohroma akoby signalizovala nasledujúce udalosti, ku ktorým sa neúprosne schýľovalo.

Dňa 9. apríla 1809 Rakúsko, v koalícii s Anglickom, vyhlásilo vojnu napoleonskému Francúzsku. Hoci rakúsky cisár František I. už istý čas intenzívne zbrojil, nebol na vojnu ešte dostatočne pripravený. Povzbudzovaný ministrom Stadionom² chcel však využiť skutočnosť, že zdĺhavá vojna v Španielsku viazala Napoleonovi značné vojenské sily, vrátane celej jeho gardy. František plánoval vydobýť späť územia i vplyv, ktoré Rakúsko stratilo po vojne z roku 1805 „Bratislavským mierom.“³ Lenže Napoleon mal informácie o rakúskych zámeroch, včas zhromaždil dostatočné sily a rozhodol sa rýchlo konať. Ešte v apríli zatlačil rakúske vojská pod velením arcivojvodu Karola pri Rezne (Regensburgu) za Dunaj a donútil ich ustúpiť do Čiech. Tým si otvoril cestu dunajským údolím až do Viedne. Na situáciu v dunajskom údolí musel reagovať aj dovtedy víťazný arcivojvoda Ján.⁴ Opustil talianske bojisko a začal sťahovať svoju armádu cez Alpy. V pätách mu postupoval taliansky miestokráľ, Napoleonov nevlastný syn, princ Eugen Beauharnais. Arcivojvoda Karol sa síce rýchlym prechodom južných Čiech snažil prekaziť Napoleonov postup k Viedni, ale neuspel. Nepodarilo sa ani spojiť obe ustupujúce rakúske armády, a tak Dunaj medzi Viedňou a Budapešťou nadobúdala z hľadiska budúcich možných udalostí čoraz väčší význam.

Začali sa intenzívne opevňovacie práce v Rábe⁵ a náležitú pozornosť v plánoch rakúskeho generálneho štábu venovali aj Bratislave. Predstavovala prirodzenú bránu pre vstup do Uhorska nielen z geografického, ale aj politického hľadiska. Na základe rozkazu cisára Františka I. veliteľovi uhorskej šľachtickej insurekcie⁶ palatínovi Jozefovi Pállfymu, prikázal náčelník štábu insurekcie podmaršal (Feldmarschall-Leutnant) Gomez vybudovať v Bratislave opevnené predmostie.⁷ Úlohou poverili ženijného kapitána Cholicha a pomáhať mu mal nadporučík Hartlieb.

Cholich (Cholič, Čolič?) prišiel do Bratislavy 8. mája a začal dôkladnou rekognoskáciou terénu. Plánoval vybudovať predmostie na pravom brehu Dunaja tak, aby nielen bránilo prechod

²Gróf Johann Philipp Karl Josef von Stadion – Warthausen, vtedajší rakúsky dvorný a štátny kancelár, minister zahraničia, horlivý prívrženec Anglicka. Až v októbri 1809, po prehratej vojne, ho za chybné hodnotenie pomerov odvolali a nahradil ho knieža Metternich. Cisár František pôvodne nedbal na varovanie hlavného veliteľa rakúskych ozbrojených síl generalissima arcivojvodu Karola pred príliš optimistickým posudzovaním situácie ministra Stadionu a jeho stúpcov. (BOUHLER, Ph.: Napoleon. Hvězdná dráha génia. Orbis, Praha 1944, s. 145 – 146)

³Bratislavský (Prešporský) mier podpísali 26. 12. 1805 v Primaciálnom paláci. Podľa neho muselo Rakúsko odstúpiť Napoleonovi Benátsko, Istriu, Dalmáciu, Tirolsko, Vorarlbersko, Innskú štvrť a zaplatiť kontribúciu 40 miliónov frankov.

⁴Arcivojvoda Ján, Jozef a Karol boli bratia vláduceho cisára Františka I.

⁵Maďarský Győr, po nemecky Raab. Opevňovacie práce riadil major Ján Lipský zo Sedličnej, známy kartograf a účastník bitky pri Slavkove, kde ho aj ranilo (DANGL, V. – SEGEŠ, V.: Vojenské dejiny Slovenska. Zv. III. 1711 – 1914. MO SR, Bratislava 1996, s. 69). Bol autorom podrobnej mapy Uhorska z roku 1806.

⁶Insurekcia (šľachtická pohotovosť) bola vtedy už prežitou inštitúciou s nízkou bojovou hodnotou, zaujímavou len svojím počtom. V apríli nariadili postaviť 104 000 pešiakov a 23 000 jazdcov, čo bolo skôr zbožným želaním. Do polovice mája sa podarilo zhromaždiť asi 20 000 pešiakov a 18 000 jazdcov rozdelených do štyroch skupín. Najbližšie k Bratislave bola rábska skupina podmaršala Mécséryho, ktorú predstavovalo približne 4 000 pešiakov a 3 000 jazdcov.

⁷Bratislavský hrad oddávna strážil jeden z najdôležitejších brodov na Dunaji. V roku 1809 spájal oba brehy kyvadlový most (uvádzaný aj ako „lietajúci most“ – pons volatilis). Niekoľko za sebou spojených a pevne ukotvených člnov uprostred prúdu Dunaja držalo dlhé lano na ktorom „visela“ veľká kompa, ktorá využívajúc silu riečného prúdu, premávala medzi bratislavským nábrevím a dnešným Sadom J. Kráľa na petržalskej strane.

cez rieku, ale aby bolo zároveň východiskom pre ofenzívne výpady väčších vojenských síl. Od pôvodného plánu musel nakoniec upustiť. V prvom rade ho k tomu viedla zmena pomerov na pravom brehu Dunaja po veľkej povodni. Pravý breh Dunaja aj sama Petržalka nepredstavovali v tom čase súvislé kultivované územie. Bola to skôr sústava ostrovov s bohatou vegetáciou, vytvorených dunajskými ramenami a poprepájaných mostami. Povodeň narušila všetky prirodzené komunikácie, výrazne zmenila priechodnosť riečnych ramien a vytvorila nové. Ďalšou nepriaznivou okolnosťou, ktorá zasiahla do plánov kapitána Cholicha, bol nedostatok robotníkov na opevňovacie práce. Namiesto sľubovaných 3 000 ich mal k dispozícii iba 250, hoci hrozilo, že po tom, čo Napoleonov generál Masséna obsadil 10. mája predmestie Viedne, môžu sa Francúzi objaviť pred Bratislavou už o pár dní. Okrem toho prišla správa, že hlavné sily rakúskej armády sa dostali na ľavý breh Dunaja, a preto sa nepredpokladal prechod väčších vojenských častí cez Dunaj pri Bratislave.

Cholich zmenil svoj zámer vybudovať predmostie ofenzívneho charakteru a sústredil sa na defenzívne úlohy. Za základ si zvolil ostrov Au, na ktorom sa rozkladal tzv. Aupark (dnes Sad J. Kráľa). Mal obvod asi tri štvrté hodiny chôdze (cca 3 km). Hranicou budovaného predmostia sa stalo auparkské rameno, ktoré oddeľovalo Aupark od Petržalky, viedlo jeho južným okrajom, potom sa stáčalo viac na juh a spájalo sa s rusoveckým ramenom (karlburským). Opevnenie pozdĺž auarkského ramena objímalo súvislou lomenou čiarou park, pričom sa jeho pravé krídlo opieralo o Dunaj a ľavé o rusovecké rameno. Výhodou bolo, že toto vtedy nové rameno sa nedalo prebrodiť, čo znemožňovalo neočakávaný prepad nepriateľa. Nevýhodou bol malý dohľad. Obmedzovala ho obec Petržalka, a tým aj paľbu pravého krídla, na iba 350 krokov (265 m), čo znamenalo nedostatočnú podporu predsunutého predpočia. Na ľavom krídle bola situácia lepšia, paľbu bolo možné viesť až do vzdialenosti 1500 krokov (1130 m). Samotný priestor opevnenia bol pomerne tesný⁸, nestačil pre pohyb početnejšieho vojska a jeho terén poskytoval len málo možností úkrytu.

Dňa 13. mája Napoleon obsadil Viedeň, ale prvé nepriateľské jednotky⁹ sa na ceste k Bratislave objavili deň predtým. Keďže kapitán Cholich mal iba dve slabé stotiny (roty) pechoty a jednu čatu jazdy, rozhodol sa zastaviť práce, stiahol sa na ľavý breh, kam dal zhromaždiť aj všetky použiteľné plavidlá, a 15. mája odpojil kyvadlový most. Opatrenia sa ukázali ako odôvodnené, lebo už 16. mája sa na pravom brehu Dunaja utáborila francúzska predsunutá jazdecká hliadka.

V ten istý deň vyslalo rakúske velenie do Bratislavy posily pod velením generála Hoffmeistera. Boli to dva prápory 58. pešieho pluku „Beaulieu“ v počte 2 209 mužov a divizion¹⁰ (dve eskadrony – 213 jazdcov) švališérov¹¹ z pluku č. 3 „O'Reily“. Do mesta prišli 18. mája, včas, aby odrazili pokus dvoch eskadrón francúzskej jazdy preplaviť sa na druhý breh.

Francúzi 20. mája odtiahli, pretože Napoleon sústreďoval svoje sily na prechod cez Dunaj nad Viedňou pri ostrove Lobau. V dňoch 21. a 22. mája došlo v blízkosti tohto ostrova k veľkému stretnutiu, známemu ako „Bitka pri Aspern“. Výsledok boja vyznel v prospech Ra-

⁸Jeho šírka dosahovala 600 viedenských siah (cca 1 140 m). Údaj pochádza z monografie: *Vertheidigung des Brückenkopfes vor Pressburg, im Jahre 1809. Herausgegeben von einem k. k. österreichischen Offiziere. Preßburg 1811* (s. 107). Toto dielo vyšlo v roku 1811 anonymne, ale vo výťažku v bratislavskej Univerzitnej knižnici je hneď na začiatku uvedená rukopisná identifikácia: „Verfasser: Bianchi, Duca di Casalanza, Friedrich Freiherr von.“ Autorom je teda neskorší veliteľ obrany predmostia generál Bianchi. Preto v ďalších citáciách a ohlasoch uvádzame toto dielo ako: BIANCHI, c. d.

⁹Jazdecká divízia generála Montbruna a hessenská pešia brigáda, ktoré mali operovať na úseku Hainburg – Magyaróvár (dnes Mosonmagyaróvár). (VYČISLÍK c. d., s. 226).

¹⁰Termínom „division“ sa v dobových textoch označovala ako divízia, tak aj jednotka menšia ako prápor, napríklad granátnický oddiel v rámci pešieho pluku. Na odlišenie od divízie sme sa pre túto menšiu jednotku rozhodli používať v slovenčine výraz „divizion“. Peší divizion pozostával minimálne z dvoch stotín, jazdecký z dvoch eskadrón.

¹¹Ľahká jazda, z francúzskeho „chevaux légers“ (doslova – „ľahké kone“).

kúšanov. Nenechali sa vytlačiť zo svojich pozícií a nedovolili Francúzom prejsť na ľavý breh Dunaja.¹² Bolo to po prvýkrát, keď sa bitka, ktorú osobne viedol Napoleon, neskončila jeho rozhodným víťazstvom. Možno povedať, že sa ňou zrútil nimbus neporaziteľnosti napoleonskej armády, už i tak silne naštrbený neúspešnou anabázou v Španielsku. Bitka však neznamenala definitívne rozuzlenie osudu Napoleonovho ťaženia proti Rakúsku a protivníci pripravovali nové varianty ďalšieho boja.¹³

Bratislavské predmestie nadobudlo pre obe bojujúce strany najvyššiu dôležitosť. Pre arcivojvodu Jána bolo najvýhodnejším východiskom pre prípadnú ofenzívu na pravom brehu Dunaja. Pre Napoleona bolo zas miestom, kde by mohol veľtok prekonať, obsadiť bohaté zásobovacie a výzbrojné stredisko protivníka a vpadnúť do tyla rakúskej armády na Moravskom poli (Marchfeld).

Po odchode Francúzov od Bratislavy sa pokračovalo v opevňovacích prácach, a to nielen okolo Auparku, ale aj na ďalších ostrovoch nepretržite až do 30. mája. Vojenské akcie oboch strán sa obmedzili len na pozorovanie. V neďalekom Hainburgu sa nachádzala jazdecká divízia generála Lasalla¹⁴ zo zboru maršala Davouta. 26. mája vyslali na priesvedy k Wolfsthalu 16. pluk jazdných strelcov.¹⁵ Mali preskúmať cesty medzi Bratislavou a Kopčanmi. Keď zistili, že v Petržalke je niekoľko stotín pechoty a jazdecký oddiel, stiahli sa späť. 27. mája pozorovali Francúzi z hainburských výšin presun väčšej rakúskej jednotky od Groß-Enzersdorfu k Marcheggu a za riekou Moravou k Bratislave. Bola to brigáda generála Vinzenza Friedricha Bianchiho, ktorú hlavný stan vyslal ako posilu predmostiu. Pozostávala z dvoch práporov (1 265 mužov) pešieho pluku č. 60 „Gyulai“, z dvoch práporov (914 mužov) pešieho pluku č. 39 „Duka“ a jednej delostreleckej batérie (8 šesťlibrových kanónov). O deň neskôr ju nasledovalo 2 073 mužov brigády dolnorakúskej zemebrany (Landwehr) podplukovníka Sinzendorfa. Tvorili ju štyri prápory – „Schönborn“ (640 mužov), „Gilais“ (538 mužov), „Praschem“ (460 mužov), „Beisselt“ (435 mužov).

Len čo prvé jednotky 29. mája dorazili do Bratislavy, ujal sa velenia operácií generál Bianchi. Spolu so svojou a Sitzendorfovou brigádou, ako aj s brigádou generálmajora Hoffmeistera (tvorenou dvomi prápormi pešieho pluku „Beaulieu“, ktorých počet sa znížil na 1 420 mužov, a švališermi z O'Reilyho pluku, ktorých počet sa naopak z pôvodných dvoch eskadron zvýšil na sedem) mal k dispozícii zbor v sile 5 672 mužov, 870 jazdcov a 22 diel

¹²Francúzi stratili v tejto bitke 46,8 a Rakúšania 30 % zo stavu zúčastnených vojsk. Úhrnné straty Francúzov činili 44 373 mužov (7 300 mŕtvych, 34 773 ranených, 2 300 zajatých a nezvestných) a Rakúšania stratili 23 340 mužov (4 286 mŕtvych, 16 314 ranených, 2 740 zajatých a nezvestných) (BERNDT, O.: Die Zahle im Kriege, podľa BOUHLER, c. d., s. 152). V bitke sa vyznamenali i slovenskí vojaci z 2. c. k. pešieho pluku „Hiller“ z Bratislavy a 33. c. k. pešieho pluku „Colloredo“ (sidlil v Radvani pri Banskej Bystrici a vo Zvolene), najmä ich granátnické divízióny, pri odvážnom protiútoky pod osobným velením arcivojvodu Karola. Na veľkom obraze tejto bitky vo vienskom Arzenáli nie náhodou zastupujú celú pechotu víťaznej armády práve vojaci v uniformách týchto „najslovenskejších“ c. k. peších plukov. Nad padlým príslušníkom 33. pluku sa skláňa jeho ranený druh z 2. pluku. V boji si počínali tak, že sa mohli stať vzorom statočnosti a bojového odhodlania. (Pozri LUPTÁK, M.: Slováci v habsburskej armáde. In: Historická revue, 5, 1994, č. 6).

¹³Po bitke priviezli do Bratislavy množstvo ranených vojakov, ktorých, okrem vojenských nemocníc, rozmiestnili po celom meste (u Milosrdných bratov, v mestskej a židovskej nemocnici, Primaciálnom paláci, mestskej strelnici, v arcibiskupskom i Grassalkovichovom paláci a inde). Liečili sa na útraty kniežaťa Grassalkovicha, magistrátu a bratislavského meštianstva. Bolo medzi nimi veľa príslušníkov „domáceho“ 2. c. k. pešieho pluku „Hiller“. Od jeho veliteľstva dostal magistrát ďakovný list za opateru a starostlivosť o ranených i za dodávky potravín a iných naturálií (VYČISLÍK, c. d., s. 228 – 229). Do tohto obdobia spadá aj formovanie a obnovenie meštianskeho strelckého zboru v Bratislave. Jeho jadro tvoril strelcký prápor s 8 stotinami. Postupne sa k nemu pridružili ďalšie dve stotiny a „mušketerský“ prápor pozostávajúci zo 6 stotín. Zboru v počte 1600 mužov velil bývalý jágorský kapitán Bernhard Wachtler. Do bojov podľa všetkého nezasiahol, plnil skôr poriadkové úlohy. (Tamže, s. 229).

¹⁴Divízny generál Antoine Chevalier Louis Lasalle padol zakrátko v bitke pri Wagram, 6. 7. 1809.

¹⁵„Chasseurs aux chevaux“ – francúzska obmena rakúskych jazdných jágrov – „Jäger zu Pferd“.

(8 trojlibrových a 8 šesťlibrových kanónov, 4 dvanásťlibrové kanóny a dve sedemlibrové húfnice).¹⁶

Práce na stavbe predmostia medzitým, napriek pomalému tempu, pokročili. Posledná vysoká voda Dunaja rozdrobila auparkské rameno na menšie ramienka a piesočnaté plytčiny, ktoré umožnili stavbu mostov. Rakúšania postavili spolu tri kolové mosty do Petržalky, ležiacej vtedy blízko brehu, na ostrohu, kde sa hlavný tok spájal s malými ramenami. Obyvateľstvo Petržalky evakuovali, obec obsadili vojskom, ale neopevnili. Spojenie medzi oboma brehmi Dunaja znova zabezpečoval kyvadlový most, krytý posádkou na povýše ležiacom ostrove Pečeň (Pötschen). Úzky pruh na severe Ovsíšť'a (Habernu) chránili záseky, fleše a reduta. Malý ostrov Brenner¹⁷ za Ovsíšť'om Rakúšania tiež obsadili a opevnili malou redutou a dvomi flešmi, aby si poistili ľavé krídlo.¹⁸

I keď v prácach na opevneniach sa neustále pokračovalo, zostávali nedostatočne vybudované. Pod Bianchiho velením nabrali práce väčšiu intenzitu. Dňa 29. mája vojsko obsadilo predmostie. Bianchi rozšíril jeho predpolie až za Petržalku, nechal stavať ďalšie opevnenia pozdĺž cesty z Wolfsthalu do Petržalky a na vedľajších ostrovoch, ktoré mali chrániť predmostie pred útokmi z boku.

Fortifikačná činnosť bola taká nápadná, že Napoleon prikázal jednému zo svojich najschopnejších veliteľov, maršalovi Louisovi Nicolasovi Davoutovi¹⁹, zmocniť sa Petržalky a ovládnuť pravý breh Dunaja pred Bratislavou. Správne sa obával, že Rakúšania by práve tu mohli presunúť na druhý breh väčšie sily. A naozaj, ešte v hlavnom stane vo Wagrame dostal Bianchi ústny rozkaz od arcivojvodu Karola, aby pozháňal čo najviac lodí, sústredil ich v Bratislave a pripravil stavbu dvoch pontónových mostov.

FRANCÚZSKY NÁPOR NA PREDMOSTIE V DŇOCH 1. AŽ 4. JÚNA 1809

Sily maršala Davouta predstavovalo asi 14 000 mužov rozličných zbraní a približne 30 diel. Napriek tomu, že Davout mal informácie o rakúskych jednotkách, zvolil 1. júna večerný prieskum bojom. O 18. hodine sa z Wolfsthalu k Petržalke pohlo 4 000 pešiakov (85. radový peší pluk a prápor hessensko-darmstadtkej pechoty), silná jazdecká kolóna (16. pluk jazdných strelcov) a štyri delá. Jazda a polovica pechoty zostala stáť v primeranej vzdialenosti ako záloha pred prípadným protiútokom. Zvyšných dvetisíc mužov, podporovaných všetkými štyrmi delami, zaútočilo o 19.45 h na rakúsku obranu v Petržalke. Počiatočné východisko útoku museli Francúzi korigovať, lebo z ostrova Pečeň ich silne znepokojovala bočná pal'ba dvoch dvanásťlibrových rakúskych diel. Preto sa útok presunul viac na východnú stranu obce. Tu narazili na 2. prápor 60. pluku „Gyulai“ s povereným veliteľom pluku majorom Csárnotzayom v čele. Počas celej hodiny odolával prápor nepriateľským útokom a opustil časť dediny, až keď nepriateľ prisunul posilu. Vtedy Bianchi podporil prápor dvoma stotinami z 39. pluku „Duka“ a jednou stotinou zo zemebranneckého práporu „Schönborn“. S ni-

¹⁶BIANCHI, c. d., s. 8. Kaliber diel sa určoval podľa váhy gúl v librách, železných (v prípade kanónov) alebo kamenných (v prípade húfníc) – pri rakúskych zbraniach išlo o viedenskú libru (560 g). Podľa priemeru vývrtu mali 3-librové kanóny kaliber 71,7 mm, 6-librové 95,7 mm, 12-librové 119,5 mm a 7-librové húfnice 153 mm. (Pozri DOLLECZEK, A.: Geschichte der österreichischen Artillerie. Wien 1887, s. 296).

¹⁷Ostrov Brenner neskôr pri kultivačných a melioračných prácach roku 1825 splynul s Ovsíšť'om.

¹⁸VIRTSOLOG, C. R. von: Geschichte des k. u. k. 60. Linien-Infanterie-Regiment. Wien, 1871, s. 84.

¹⁹Napoleonovo rozhodnutie nebolo náhodné. Davout poznal Bratislavu a jej okolie ešte z vojny v roku 1805. Jeho zbor okupoval Bratislavu od 27. do 30. novembra 1805, pred bitkou pri Slavkove (2. decembra 1805). Po slavkovej bitke, na základe prímeria, Davout Bratislavu znova okupoval, od 12. decembra 1805 do 7. januára 1806. Sídlu mal v Grassalkovichovom paláci. (VYČISLÍK, c. d., s. 215 – 219)

mi sa Csárnoczay udržal až do príchodu noci. Potom Davout, po značných stratách, zavelil na ústup k Wolfsthalu.²⁰

Straty 2. práporu 60. pluku dosiahli 5 mŕtvych a 72 ranených mužov. Z 39. pluku padli dvaja dôstojníci a dvaja vojaci, 16 mužov ranilo. Francúzi stratili 71 príslušníkov hessenského práporu a troch delostrelcov. Večerný prieskum bojom im nepriniesol želaný efekt. Že Petržalka je obsadená, už vedeli a systém rakúskych opevnení nemohli v tme rozoznať.

Bianchi ešte v noci žiadal doplniť strelivo a predpokladal nový útok na 3. júna.

Dňa 2. júna sa v Bratislave zastavil náčelník rakúskeho generálneho štábu, generálmajor barón von Wimpffen. Poslal do predmestia dve stotiny pionierov, prikázal urýchlene postaviť kolové mosty pri vtoku oboch ramien a vybudovať líniu piatich pevnostných šancov južne od Petržalky. Úlohu sa ten deň nepodarilo splniť, jednak pre nedostatok pracovných prostriedkov, a jednak preto, že nepriateľ stál pred predmestím a znemožňoval nasadiť civilných robotníkov.²¹

Bianchiho predpoklad sa naplnil. Už od rána 3. júna sa francúzski jazdci z 8. husárskoho a z 13. a 16. pluku jazdných strelcov Lasallovej divízie, stretávali v drobných potýčkach s rakúskymi švališermi O'Railyho. O štvrtej hodine popoludní sa od Wolfsthalu cez Berg smerom ku Kopčanom (Kitsee) pohla pechota s delostrelectvom. V Kopčanoch utvorili Francúzi tri kolóny z radových plukov č. 12, 21 a 85, z hessenských spojeneckých oddielov a 15 práporov „Rýnskeho zväzu“²², ktoré krátko predtým pribudli ako posila. Pravá kolóna postupovala po ceste z Rusoviec popri rusoveckom ramene. Stredná kolóna útočila po hradskej Kopčany – Petržalka a tretia sa držala naľavo od hradskej, kde sa mohla za terénou vlnou kryť pred paľbou rakúskych batérií z ostrova Pečeň. Predvoj strednej kolóny tvorili darmstadtští „ostrostreľci“ (tirailleurs), podporovaní francúzskym peším plukom a delami Gudinovej²³ divízie. Za nimi postupovali spomínané tri pluky jazdy Lasallovej divízie. Davout disponoval až 18 000 mužmi pechoty, jazdeckou divíziou a 20 – 30 delami.²⁴

Petržalku držali proti obrovskej presile len dva prápory rakúskej pechoty 58. pluku „Beaulieu“ s dvomi delami. Bianchimu bolo jasné, že nedokážu ubrániť pozície pred Petržalkou, preto im rozkázal ustúpiť do opevnení v Auparku. Z neznámych dôvodov prvý prápor pluku „Beaulieu“ tento rozkaz nedostal, hoci ho Bianchi jeho veliteľovi, majorovi Chauimu, poslal priamo po styčnom dôstojníkovi. Druhý prápor, na čele s veliteľom pluku, plukovníkom Troeufom, v poriadku ustúpil. Niekoľkokrát sa pritom zastavil, jednak preto, aby umožnil cúvnuť aj druhému práporu, ale i preto, že sa im zlomila náprava lafety jedného dela a mužstvo ho muselo odvliečiť na rukách.²⁵ Z druhého práporu Francúzi zajali 7 dôstojníkov a 110 vojakov. Ostatným sa podarilo pripojiť sa k svojim krátko pred tým, než sa Francúzi objavili pred ramenom obtekajúcim predmestie.

²⁰BIANCHI, c. d., s. 9 – 10.

²¹BIANCHI, c. d., s. 11.

²²„Rýnsky zväz“ – „Rheinbund“ – politický útvar, ktorý vznikol pod Napoleonovým protektorátom 12. júna 1806. Patrili doň Bavorské a Würtensberské kráľovstvo, Bádenské, Bergské a Darmstadtské veľkovevodstvo, Nassavské vojvodstvo a ďalšie menšie juho- a stredonemecké kniežatstvá. Všetky vystúpili zo zväzku „Svätej rímskej ríše nemeckého národa“ a zaviazali sa Francúzsku, s ktorým uzavreli „na večné časy“ spojenectvo pre útok i obranu, že mu v prípade vojny poskytnú k dispozícii svoje armády. Svätá rímska ríša sa tak, ako tieňová formácia, stala neudržateľnou a jej posledný cisár František II. zložil 6. augusta 1806 korunu, keď už v roku 1804 v akejsi predtuche prijal titul „dedičného rakúskeho cisára“ ako František I.

²³Divízny generál Charles Etienne César Gudín de Sobloniere (<http://users.skynet.be/ym04/generaux.htm>) bol v Bratislave už v roku 1805 a terén mu bol známy. (Pozri VYČISLÍK, c. d., s. 216).

²⁴BIANCHI, c. d., s. 16.

²⁵Nemali to ľahké, lebo len samotná bronzová hlaveň 3-librového poľného kanónu (o ktorý zrejme šlo) vážila 429 viedenských libier (240 kg).

Obrancovia mali ťažkú pozíciu, proti nim stála niekoľkonásobná presila²⁶, opevnenia ich nedostatočne chránili pred delostreľbou²⁷, za nimi bol Dunaj bez mosta. Navyše, voda v ramene opadla, a tak skutočne neprebroditeľné ostalo iba pred ľavým krídlom. Nevýhodou Francúzov zas bolo, že vinou prírodných prekážok sa asi 5 000 mužov tiesnilo v úzkom pásme dlhom len asi 500 krokov (380 m). To značne obmedzovalo manévry streľbou. Preto Francúzi postupovali proti Rakúšanom bez výstrelu. Aj na rakúskej strane bolo ticho. Delostrelci s kanónmi nabitými kartáčmi a pešiaci s puškami pripravenými na výstrel, čakali, kým sa nepriateľ priblíži. Bolo okolo siedmej hodiny večer, keď Francúzi prišli na vzdialenosť asi 250 krokov (190 m) od predmostia. S výkrikom „Vive l'empereur!“²⁸ sa vrhli sa vpred a „v plnom behu sa oborili na opevnenia. Privítala ich však vražedná kartáčová paľba z bezprostrednej blízkosti, ktorá trochu schladila ich prevelký zápal. Napriek tomu neustúpili, ale usilovali sa predať ďalej cez rameno, ktorého malá hĺbka im to dovoľovala. Vtedy začala paľbu aj pechota mocne podporovaná delostrelectvom a Francúzov od ich beznádejných pokusov odradila.“²⁹

Čelá všetkých troch kolón, zovreté v úzkom priestore oproti mostom na polovicu dostreli pušky (200 krokov – cca 150 m), boli vyše štvrt' hodiny vystavené zničujúcej paľbe sedemnástich rakúskych diel a niekoľkých práporov pechoty. Napriek tomu sa Francúzi neustále pokúšali prekonať rameno alebo obnoviť strhnuté mosty, čo sa im však nedarilo. Francúzski generáli a štábní dôstojníci sa snažili povzbudiť vojakov osobným príkladom. Nedbajúc na hustú paľbu viedli do útoku prvé rady. Generál Petit za to zaplatil životom. Zabila ho guľka z rakúskeho kartáča.³⁰

Z ľavého krídla predmostia, po provizórnej lávke, uskutočnil protiútok oddiel zo 60. pluku „Gyulai“, pod vedením iniciatívneho poddôstojníka. Krátky, ale účinný výpad z neočakávanej strany zastavil postup Francúzov na tomto úseku, spôsobil im straty a vniesol zmätok do ich radov.

Prvý pokus útočníkom nevyšiel. Zistili však, že rameno na strednom úseku a na pravom krídle predmostia sa dá prebrodiť a vzápätí podnikli, rozhorčení nad stratou veliteľa, druhý útok. Davout ho podporil prudkou delostreľbou: „Francúzski pešiaci sa so samovražednou odvahou vrhali do vody a s obdivuhodnou trúfalosťou sa pokúsili vyštverať na nízke predprsne“.³¹ Narazili však na bodáky a pažby oboch práporov 39. regimentu „Duka“, práporu dolnorakúskej zemebrany „Schönborn“ a oboch práporov 58. regimentu „Beaulieu“. Ani po zúrivom boji muža proti mužovi sa nepodarilo preniknúť do predmostia čo by len jedinému Francúzovi. Znovu sa museli stiahnuť.

Akonáhle sa preskupili, udreli znova. Útok si však sami pokazili. Bojachtivé zadné oddieľy začali strieľať ponad hlavy predných línií, čo zastavilo útok na bodák a aj predné rady sa museli, po pás vo vode, obmedziť iba na streľbu. Hustá kartáčová paľba a streľba z pušiek trvajúca skoro pol hodiny nakoniec obrátila Francúzov na útek do Petržalky. Velitelia sa ich snažili zastaviť a zhromaždiť na posledný nápor. Mali však toho zrejme už dosť, lebo sa odhodlali len do vzdialenosti 50 krokov (sotva 38 m) od obce. Po krátkej prestrelke a delostreleckom útoku na ľavé krídlo predmostia, na pozície 60. pešieho pluku „Gyulai“, nasledoval ústup, tentoraz až za Petržalku.

²⁶Navyše, časť obrancov sa ešte len presúvala z Bratislavy do predmostia.

²⁷Predprsne siahali do výšky 4 stôp a 6 palcov (asi 140 cm). (BIANCHI, c. d., s. 107).

²⁸Nech žije cisár!

²⁹VIRTSOLOG, c. d., s. 85.

³⁰BIANCHI, c. d., s. 28. Brigádny generál Claude Petit, barón cisárstva, účastník väčšiny Napoleonových ťažení, padol pri Bratislave vo veku 46 rokov (<http://users.skynet.be/ym04/generaux.htm>). Bianchi ho uvádza ako divízneho generála. Petit skutočne velil divízii, ale v hodnosti brigádneho generála. Povýšenia sa už nedožil. Je zarážajúce, že ani jeden z trojice autorov Vyčislík, Wagnerová, Wretzl takú významnú okolnosť, ako je smrť francúzskeho generála pri útoku na predmostie, neuvádza, hoci prameň, Bianchiho knihu, mali k dispozícii.

³¹VIRTSOLOG, c. d., s. 85.

Keď boli Francúzi na úplnom ústupe, vyzval Bianchi dobrovoľníkov, aby sa pokúsili zistiť straty a morálku nepriateľa a prenasledovali ho do Petržalky. Prvý na výzvu reagoval práporčík Maurer³² so 60. pluku. S ním sa vydalo stíhať ustupujúcich asi 120 mužov z jeho pluku a z práporu zemebrany „Schönborn“. Hoci si museli cez hromady mŕtvol doslova raziť cestu len krokom, dohnali Francúzov v Petržalke a na ústupe im ešte spôsobili straty. Maurer obsadil južný okraj horiacej obce, ktorá v nastávajúcej tme doďaleka osvetľovala krajinu. Získal Rakúšanom asi hodinu, aby mohli pozbierať toľko ranených, koľko sa len dalo a preniesť ich do predmostia.

Maršal Davout mal stále dostatok jednotiek a diel. S podporou početného jazdeckta zaujal pozície neďaleko Petržalky, na širokej rovine, odkiaľ predpokladal nielen zadržiavať ustupujúcich, ale aj opätovne obsadiť dedinu. Keď sa jeho kolóny z niekoľkých strán znovu blížili k obci, Maurer sa stiahol späť do opevnení, aby nemusel zvädzať nerovný boj s presilou. Nadchádzajúca noc prerušila operácie.

Straty Rakúšanov ten deň dosiahli 13 dôstojníkov a 360 vojakov, vrátane zajatých.³³ Maršal Davout hlásil straty 700 – 800 mŕtvych a ranených. Obyvatelia Kopčian a Wolfsthalu, kam Francúzi dopravovali svojich ranených, odhadovali ich počet na viac ako 4 000. Istý rakúsky zved napočítal 4. júna 43 vozov s 301 ranenými len pri jednom transporte do Viedne.

Bianchi v správe, ktorú napísal ešte 3. júna, súdil, že Francúzi sa budú snažiť ubrániť pozície pri Petržalke, ale že predmostie bude možné efektívne ochrániť len protiútokom. Svoje sily nepovažoval za dostatočné na túto úlohu. Domnieval sa však, že ak mu nebude chýbať strelivo, bude môcť udržať svoje postavenie a žiadal posilniť posádku dvoma prápormi zemebrany z Marcheggu a jednou batériou 6-librových diel. Zároveň vyslal podmaršalovi insurrekcie Mécsérymu do Rábu výzvu, aby uľahčil predmostiu útokom cez Mošon.³⁴ Naliehal: „Ak zostane nepriateľ vôbec blízko opevnení, bude treba tých 10 000 mužov nejakým spôsobom vypudiť“³⁵ Bohužiaľ, nevypočuli ho a zostal odkázaný sám na seba.

Dňa 4. júna o štvrtj ráno prisunuli Francúzi k Peržalke 24³⁶ diel z divízie padlého generála Petita na vzdialenosť 300 – 400 krokov (225 – 300 m) od predmostia. Dve hodiny (od 8 do 10 h) pálili na opevnenia, avšak bez osobitného účinku, ak nepočítame 15 mŕtvych a 75 ranených. Rakúske delostrelectvo odpovedalo a podarilo sa mu zničiť tri francúzske delá. Keď výraznejšie neuspeli voči opevneniu, začali francúzske delá – zrejme aj v snahe uplatiť smrť svojho veliteľa – strieľať na mesto, čo trvalo tiež dve hodiny (od 10 do 12 h). Potom ustúpili do bezpečnej vzdialenosti. Rakúske batérie demonštratívne zmĺkli, aby dali Francúzom najavo opovrhnutie nad ich počínaním. V meste zaznamenali prvé obeť na životoch občanov a škody na majetku.³⁷ Bianchi poslal do mesta vyhlásenie, v ktorom upokojoval obyvateľstvo Bratislavy, že sa napriek tomu môžu na jeho jednotky spoľahnúť. Predmostie, hoci nedokončené, obstálo v dňoch najintenzívnejšieho francúzskeho tlaku.

Z hľadiska slovenských dejín a vojenských tradícií nášho národa má mimoriadny význam dosiaľ neodhalená skutočnosť, že medzi obrancami predmostia boli stovky Slovákov. Bojo-

³²Wretzl uvádza Maurera ako poručíka (WRETZL, c. d., s. 7), ale Bianchi, ako aj Dejiny 60. c. k. regimentu, ho na ten čas určujú ako práporčíka – Fähnrich (BIANCHI, c. d., s. 26; VIRTISOLOG, c. d., s. 86).

³³Do zajatia padol aj štábný dôstojník major Chapin. Hneď tú noc ho eskortovali do Ebersdorfu a predviedli pred cisára Napoleona, ktorý sa potešil, že ho zajali v predmostí, a že samotné predmostie francúzske jednotky bezpochyby už ovládli. Netrepezlivého cisára museli z omylu rýchlo vyvieť. (BIANCHI, c. d., s. 28 – 29).

³⁴Maďarský Moson, po nemecky Wieselburg, dnes spolu s bývalým Magyaróvárom tvorí Mosonmagyaróvár.

³⁵Podľa WRETZL, c. d., s. 8; pozri aj BIANCHI, c. d., s. 44 – 45.

³⁶Medzi nimi presne nerozlíšené počty 4-librových, 8-librových a 12-librových poľných kanónov systému Gribeauval, húfnice toho istého systému, ako aj niekoľko ťažších obliehacích diel.

³⁷Útrpeli najmä domy stojace najbližšie k Dunaju, na Promenáde (Hviezdoslavovo námestie), ale i na Kapitulskej a Dlhej (Panskej) ulici. Francúzi zasiahli aj Dóm svätého Martina, Schöndorfskú (Obchodnú) i Panenskú ulicu a blízke vinohrady. (VYČISLÍK, c. d., s. 232).

vali v predmostí v čase jeho najťažších skúšok a nemalou mierou prispeli k tomu, že ho Francúzi nedobyli napriek značnej prevahe.

Išlo najmä o dva prápory (1 265 mužov) spomínaného 60. pešieho pluku „Gyulai“. Jeho mužstvo tvorili vtedy predovšetkým vojaci slovenského pôvodu (keby len boli tušili, že sídlu za predmostím, ktoré tak úporne bránili, je súdené stať sa o storočie neskôr hlavným mestom krajiny ich potomkov?!).

60. c. k. peší pluk vznikol v roku 1798 ako jeden z nových plukov, ktorými sa Rakúsko po zdrvujúcej porážke v Taliansku³⁸ snažilo zväčšiť svoju vojenskú silu. Jeho verbovacím obvodom sa stali štyri severoslovenské stolice: Trenčianska, ktorú prevzal z verbovacieho obvodu 2. c. k. pešieho pluku z Bratislavy, Liptovská, Oravská a Turčianska stolica, ktoré prevzal od 33. c. k. pešieho pluku. Zaradil sa tak medzi temer „rýdzo slovenské“ jednotky rakúskeho mocnárstva. Už jeho základ v roku 1798 vytvorili z iných „slovenských“ peších plukov – z jedného práporu 2. a jedného práporu 33. pluku. K nim priradili ešte prápor 52. pluku³⁹, zložený s najväčšou pravdepodobnosťou zo Slovákov z Banátu a Vojvodiny, o čom svedčí skutočnosť, že, okrem všeobecnej „služobnej nemčiny“, tzv. plukovnou rečou (Regimentssprache), t. j. rečou mužstva, bola v tomto pluku slovenčina.

Koncom roku 1808 prideliť pluku nový verbovací obvod zložený z Gemerskej, Spišskej, Šarišskej a Turnianskej stolice.⁴⁰ 16. januára 1809 zostavili v pluku záložný divízión a odoslali ho 21. toho mesiaca do sídla novej verbovacej stanice v Prešove, pod velením kapitána Bosňáka. V mužstve tak i naďalej výrazne prevládal slovenský živel. Známou znejúce slovenské mená nachádzame v tých časoch aj v jeho dôstojníckom zbore, ako boli napríklad už spomínaný kapitán Ján Bosňák, ďalej kapitáni Jozef Horvát, Tomáš Revický, nadporučíci Andrej Rojko, Jozef Albertiny, Jozef Čepec, Jozef Rada, Jozef Kováč, František Bartuška, Ján Lavota, podporučíci Ladislav Lendvaj, Anton Kručaj, Jozef Čermák, Karol Čepec, Prokop Stanekovič a Ján Korzan.⁴¹

Prvý a druhý prápor pluku spolu s dvoma práporami pluku č. 39 „Duka“ tvoril od roku 1808 brigádu „Bianchi“. Počas obliehania Bratislavy stál na čele pluku poverený veliteľ major Anton Csárnotzay⁴² (Čarnocký?), ktorý osobne velil 2. práporu.⁴³ Jeho zástupcom bol kapitán Tomáš Revický, zároveň veliteľ 1. práporu⁴⁴.

Bianchi vo svojej správe o bojoch z 3. júna opisoval výkony celého regimentu lichterovými výrazmi a bude určite zaujímavé pripomenúť si vynikajúce činy niektorých jednotlivcov, ako ich opisujú Dejiny 60. c. k. pluku: „Šikovateľ Ján Wohlfahrt z 5. stotiny dostal za svoje statočné správanie pri obrane opevnení, ako aj počas výpadu vedeného práporčíkom Maurerom, striebornú medailu za statočnosť. Kaprál Ján Kálmándy z 10. stotiny sa vyznamenal tým, že počas prvého nepriateľského útoku na predmostie, z vlastného popudu, s viacerými dobrovo-

³⁸Vo svojom ťažení do Talianska v rokoch 1796 – 1797 dvadsaťsedemročný Napoleon Bonaparte, vtedy ešte generál republiky, priam zosmiešnil skostnatenú rakúsku generalitu. Po niekoľkých katastrofálnych porážkach donútil Rakúsko prijať potupný mier, známy ako mier z Campo Formia. Bezprostredne potom zvýšili „Rakúšania“ počet peších i jazdeckých plukov. Napríklad 11 uhorských peších plukov sa rozrástlo na 15. Tak isto sa snažili zlepšiť aj kvalitu výzbroje zavedením nových pušiek vz. 1798, ktoré sa mali prinajmenšom vyrovnat' francúzskym puškám vz. 1777 (pozri ŠPIRKO, D.: Kresadlové zbrane radu M 1798 „Unterberger“. Zbrane, strelci a lovci, roč. 2, 2001, č. 7 – 8, s. 40 – 42).

³⁹VIRTSOLOG, c. d., s. 2 – 3. Hoci všeobecnou služobnou rečou bola v rakúskej cisárskej armáde nemčina, inonárodné mužstvo zvyčajne poznalo len nemecké povely. Poddôstojníci však už museli „služobnú nemčinu“ ovládať (pozri LUPTÁK, c. d., s. 13). V národnostne zmiešaných plukoch „fungovalo“ aj niekoľko plukovných rečí a vytvárali sa v nich stotiny podľa reči mužstva.

⁴⁰Stolice jeho pôvodného obvodu sa vrátili 2. a 33. pluku.

⁴¹VIRTSOLOG, c. d., s. 57 – 59.

⁴²Nahradiť iného povereného veliteľa pluku, majora Wittiba, ktorý si pri páde z koňa zlomil nohu (VIRTSOLOG, c. d., s. 56).

⁴³Tzv. Oberstbataillon (plukovnícky prápor).

⁴⁴Tzv. Leibbataillon (osobný prápor titulárneho majiteľa pluku).

l'níkmi rôznych stotín, zhromaždil niekoľko nákladných člnov malej dunajskej armády, ktoré boli v predmostí. Preložil ich doskami a po tomto vratkom moste uskutočnil výpad. Nečakane prenikol nepriateľovi do boku, prinútil ho razantným útokom zastaviť sa a časť primal k ústupu. V neporiadku, ktorý Francúzom spôsobil, zabili jedného zástavníka a ukoristili zástavu (malú, bez orla). S ňou sa Kálmándy so svojim malým húfom stiahol späť cez rozkolísaný most, ktorý ihneď rozobrali. Za tento statočný čin ho povýšili na šikovateľa.

Čestnú zmienku si zároveň zaslúžia bubeník Matej Schneider z 9. stotiny, kaprál Mikuláš Boboš z 5. a vojak Jozef Kušínský z 11. stotiny, ktorí sa ako dobrovoľníci podieľali na výpade práporčíka Maurera. Bubeník Schneider bol pri tejto príležitosti prvý, ktorý prenikol do horiacej Petržalky (vyznačoval sa vraj takýmito kúskami). Vojak Kušínský (poveštný tým, že bol vždy vpredu) zajaľ v spomínanej obci francúzskeho dôstojníka a kaprál Boboš zase „staršieho bubeníka“ (tambour-major), ktorého paličky potom po mnohé roky dedil plukovný bubeník.⁴⁵

Za zásluhy, ktoré poverený veliteľ pluku major Csárnotzay v spomínaných bojoch preukázal, ho sám generalissimus arcivojvoda Karol okamžite povýšil na podplukovníka.⁴⁶

Mnoho slovenských stotín bolo aj v druhom pluku Bianchiho brigády, pluku č. 39 „Duka“.⁴⁷ Až do tejto vojny spadala do jeho verbovacieho obvodu Zemplínska a Užská (Užhorodská) stolica. Ale aj v ďalších častiach jeho nového obvodu, Hajduckej, Marmarošskej, Szabolcszatmárskej a Severo-bihárskej stolici, bolo vtedy pomerne husté slovenské osídlenie, ktoré neskôr, v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia, väčšinou podľahlo intenzívnej maďarizácii.

Oba pluky bojovali v predmostí a jeho okolí od 19. mája do 23. júna. Avšak Slováci, ako uvidíme, boli prítomní aj v ďalších fázach obrany.

UDALOSTI OD 5. DO 23. JÚNA 1809 A BITKA PRI RÁBE (GYÖR)

V ďalších dňoch Francúzi stavali a opevňovali delostrelecké batérie, budovali stanovišťa pre ostrostrelcov, ktorí neustále ohrozovali rakúske línie. Navyše, v očakávaní možného rakúskeho výpadu, sústredil Davout sily bližšie, tábor 8 000 mužov s delostreleckým parkom presunul z Wolfsthalu ku Kopčanom.

Obrancovia takisto nelenili. Zosilňovali predprse predmostia a v Ovsíšti vybudovali ďalšie opevnenia tak, aby s predmostím tvorili jeden celok. Spevnené a rozšírené predmostie dosahovalo dĺžku asi 840 siah (necelých 1 600 m). Horšie bolo, že ako také strácalo hodnotu. Ramená vysychali a nepredstavovali už neprekonateľnú prekážku. Preto sa museli kopat' priekopy osádzané palisádovými bariérami.

Priama vojenská činnosť sa v dňoch 5. až 8. júna obmedzovala len na akcie menších oddielov.

Dňa 6. júna spozoroval kapitán Rheinbach (39. pluk „Duka“) z pečníanskeho ostrova Francúzov v jelenej obore na ostrove Griechen-Au pred Wolfsthalom. Bez vedomia veliteľstva,

⁴⁵VIRTSOLOG, c. d., s. 86 – 87.

⁴⁶VIRTSOLOG, c. d., s. 84.

⁴⁷V habsburskej mnohonárodnostnej armáde zvyčajne spájali pluky do brigád podľa reči mužstva, teda „Regimentsprache“, kvôli komunikácii na najnižších stupňoch velenia. O množstve slovenských stotín v 39. pešom pluku svedčí práve skutočnosť, že tvoril brigádu s 60. plukom. Ďalší pluk v predmostí č. 58 „Beaulieu“ bol pôvodne valónsky. Keď Rakúšania koncom 18. storočia stratili Belgicko, pridelili mu nový verbovací obvod v Haliči. Hoci v ňom zostalo slúžiť ešte mnoho valónskych dôstojníkov, mužstvo bolo už prevažne poľskej národnosti. Možno teda povedať, že základom Bianchiho obranného zboru v čase najväčšieho francúzskeho náporu na predmostie bol slovenský živel.

z vlastného popudu, tam nechal proti nim prepraviť na väčšom člne 36 mužov z jeho pluku a z nezisteného zemebranceckého práporu, pod vedením nezaznamenaného nadporučíka zemebrany. Kapitán nesprávne zhodnotil situáciu. Tento „šialene odvážny kúsok“ nemohol mať nádej na úspech, pretože Francúzov tam už bolo do 1 400. Ich predné stráže nechali Rakúšanov nerušené sa vyložiť a prejsť asi 400 – 500 krokov (300 – 375 m). Nato bolo vidieť ako ich nepriateľská presila obkľučuje zo všetkých strán. Zomknutých dovedna a urputne sa brániacich mužov sa snažil ich nadporučík dostať späť k člnu, pričom mu viac ako polovicu vojakov zabili alebo zranili. Nevzdával sa ani pod náporom asi 600 nepriateľov, až ho bezmála so všetkými jeho mužmi doslova rozstrieľali. Z ostrova Pečeň bolo vidieť odvádzat' do zajatia len štyroch z nich. Kapitán Rheinbach spustil paľbu z dela cez rameno v snahe donútiť Francúzov stiahnuť sa, pričom ho smrteľne zasiahla nepriateľská guľka. Zbytočnú prestrelku ukončil až štábný dôstojník, ktorý tam stihol pricvárať. Francúzi potom na severnom i južnom cípe Griechen-Au vybudovali ľahké opevnenia.⁴⁸

V noci z 8. na 9. júna sa Francúzi v sile asi 400 mužov pokúsili preplaviť v piatich čloch na druhý breh Dunaja pri Devíne. Stál tam však prápor dolnorakúskej zemebrany pod velením podplukovníka Obergöla, ktorý tento pokus odrazil. Neúspešne sa skončil aj výpad Francúzov s cieľom spáliť mosty cez auparkské rameno v noci z 10. na 11. júna.

Dňa 10. júna preveli 2. prápor 60. pluku s veliteľom pluku podplukovníkom Csárontzayom na pečniansky ostrov a 1. prápor pod velením kapitána Revického zostal v predmostí.

Dňa 11. júna hlásili Bianchimu, že nepriateľ sa dal do pohybu smerom na Rusovce (Karlurg).⁴⁹ Bianchi sa domnieval, že Francúzi sa chcú uchytiť na Žitnom ostrove (ostrove Schütt). Prikázal rozmiestniť delá do palebných postavení a v noci z 11. na 12. júna spustil prudkú paľbu, aby zabránil protivníkovi rozvinúť sily. Pritom znovu vzplanula Petržalka. Francúzi odpovedali na rakúsku streľbu len slabo a stiahli svoje línie až ku Kopčanom. Výšiny pri Wolfsthalu a Hainburgu však mali silno obsadené. Neskôr sa ukázalo, že demonštrácia sily pri Žitnom ostrove a ďalšia, vzdialenejšia, na Moravskom poli, poslúžili len na to, aby narušili sústreďovanie hlavných síl armády arcivojvodu Jána pri Rábe.

Dňa 12. júna sa Bianchi pokúsil o prieskum bojom. Ľahká pechota, podporovaná delami, zaútočila na Petržalku. Francúzi odpovedali, čo umožnilo pozorovateľní na Bratislavskom hrade určiť 11 diel a 2 000 mužov v Petržalke a ďalších 3 000 mužov na pochode z Wolfsthalu.

Keď to Bianchi zistil, utvrdil sa v názore, že jeho sily sú slabé, aby mohol získať úspech útokom. Jeho jednotky ochabovali bojmi a chorobami, spôsobenými životom v ťažkých služobných a ubytovacích podmienkach. Okrem posádky v opevnení (okolo 2 200 pešiakov a 400 jazdcov), ktorej jadro tvoril Revického prápor, musel udržiavať posádky na ostrove Pečeň (Csárontzayov prápor) a v Ovsišti, dovedna asi 400 mužov. Ďalších 400 pešiakov a 200 jazdcov hliadkovalo popri Dunaji v dĺžke najmenej 20 kilometrov. Bianchi mal teda k dispozícii maximálne 3 000 mužov pechoty a 600 jazdcov, čo by na trvalejší úspech rozhodne nestačilo.

Z pozorovateľne na Bratislavskom hrade bolo vtedy možné badať pohyb a znižovanie stavu francúzskeho vojska. To však nesúviselo so situáciou Bratislave, ale s udalosťami pri Rábe. K Rábu sa totiž približovali dva prúdy rakúskych vojsk a uhorskej insurekcie pod velením arcivojvodov Jozefa a Jána. Napoleon, ktorý nemohol dovoliť spojenie armádnej skupiny arcivojvodu Jána s hlavnou rakúskou armádou na Moravskom poli, tam previel – okrem iných – aj časť Davoutovho zboru od Bratislavy. Taliansky miestokráľ Eugen Beauharnais prinútil 14. júna Rakúšanov pri Rábe k bitke, ktorá sa pre nich skončila porážkou. Ján tak miesto to-

⁴⁸BIANCHI, c. d., s. 38 – 40.

⁴⁹Medzi iným 16 diel a veľký počet transportných i muničných vozov. (VYČISLÍK, c. d., s. 234)

ho, aby postupoval k Bratislave, musel sa stiahnuť až ku Komárnu. Pevnosť v Rábe po ôsmich dňoch ostrelovania kapitulovala (22. júna). Ján síce zamýšľal dobyť ju späť, ale ešte pred kapituláciou, 20. júna, dostal rozkaz arcivojvodu Karola presunúť sa do Bratislavy a vystriedať vyčerpané Bianchiho jednotky.

Medzitým, dňa 14. júna, dostal Davout list od náčelníka generálneho štábu maršala Bertierra, v ktorom mu v mene Napoleona prikazuje, aby sústredenou delostreleckou paľbou bránil Rakúšanom pred Bratislavou v stavbe opevnení: „Jeho Výsosť si želá, aby ste ho oboznamovali o všetkom, čo robíte. Premárnené dni sú dni, v ktorých sa nepriateľ opevňuje. Jeho Výsosť verí, že mohutnou vytrvalou delostreľbou... sa ostrov (Au – poznámka prekladateľa autora) stane pohrebiskom nepriateľov...“⁵⁰

Davout prikázal postaviť na okraji Petržalky novú batériu zo šiestich mažiarov, ktorými Francúzi tri dni vždy po šesť hodín bombardovali predmostie. Účinok paľby nebol výrazný a znamenal stratu 5 mŕtvych a 26 ranených. Mažiare potom 17. júna prevelili k Rábu.

V noci z 18. na 19. júna podnikli Rakúšania – 50 mužov z pluku č. 39 „Duka“ pod velením nadporučíka Pustelníka – prieskum po Dunaji z Bratislavy do Rusoviec. Pri Rusovciach sa Pustelník vylodil a s malou hliadkou sa prikradol do dediny, kde sa od miestneho starostu dozvedel, že tam sídli 260 francúzskych pešiakov s tromi delami úplne bez ochrany. Keď získal aj ďalšie informácie o stave francúzskych vojsk pred Bratislavou, nepozorovane sa po druhom brehu vrátil späť.

Na noc 21. júna pripravil Bianchi výpad na dvoch miestach – na pravý breh Dunaja oproti Devínu a z pečnianskeho ostrova na ostrov Griechen-Au.

Asi 450 mužov⁵¹ z pešieho pluku č. 50 „Stein“ a nezisteného práporu zemebrany sa na rieke Morave nalodilo na člny a nepozorovane pristáli na ostrove Thebner-Au pri pravom brehu Dunaja oproti Devínu. V tých miestach dislokovaní Francúzi však čoskoro oddiel spozorovali a dali sa na ústup, kryjúc sa strelbou. Pri tom sa im podarilo strhnúť za sebou most ponad tamojšie riečne rameno. Rakúšania sa márne snažili nájsť nejaké brody, cez ktoré by mohli rozvinúť útok. To sa im do rána nepodarilo. Zajali len dvoch dôstojníkov a 36 mužov, ktorí v tme stratili spojenie s ustupujúcimi jednotkami.

Ani výpad z pečnianskeho ostrova sa neuskutočnil tak, ako ho zamýšľali. Väčšie lode nedokázali plávať proti prúdu a Rakúšania sa nakoniec uspokojili tým, že strelbou z menších člnov znepokojovali Francúzov na Griechen-Au.

Obidve akcie dokázali akurát vyburcovať nepriateľa, ktorý zalarmoval svoje jednotky od Rajky (Ragendorf) až po Hainburg.

Ráno už stáli Francúzi zmobilizovaní v sile troch práporov so štyrmi delami proti rakúskej výsadke na Thebner-Au. O ôsmej hodine k miestu vylodenia smerovali ďalšie prúdy Francúzov. Jeden od Hainburgu, v sile asi 3 000 mužov a 12 diel. Ďalší, približne rovnako silný od Kopčian a podobný ešte od Rajky, hlásili Bianchimu z pozorovateľne na Devínskej Kobyle. Rakúšania zatrubili na ústup. Nepodarilo sa im ho však uskutočniť usporiadane. Niekoľko člnov s civilnými veslármi v panike odplávalo bez vojakov. Nalodila sa len časť Rakúšanov a časť sa musela pod velením kapitána Baesena brániť proti presile obkľučujúcich Francúzov (asi 2 000 mužov), podporovaná delami z Devína. Našťastie sa člny ešte včas vrátili, aby sa aj zvyšok Rakúšanov s 10 novými zajatcami mohol nalodiť a odplávať. Do francúzskeho zajatia však pri tom padol jeden šikovateľ a 13 jeho mužov. Tento nevydarený pokus stál Rakúšanov 1 dôstojníka a 7 mužov mŕtvych, 49 ranených a 14 mužov zajatých. Zisk, okrem oných 48 zajatých Francúzov, nebol prakticky žiaden.⁵²

⁵⁰Correspondence de Napoléon Ier publiée par ordre de l'Empereur Napoléon IIIe. . Zv. 19. Paris 1866, s. 106; VY-ČISLÍK, c. d., s. 234.

⁵¹Iné pramene uvádzajú až 600 mužov (WAGNEROVÁ, s. 23).

⁵²WRETZL, c. d., s. 11.

BOMBARDOVANIE BRATISLAVY A ÚSILIE FRANCÚZOV DOBYŤ PREDMESTIE PRED ROZHODUJÚCIM STRETNUTÍM HLAVNÝCH SÍL

Dňa 23. júna konečne dorazil do Bratislavy arcivojvoda Ján so svojim zborom. Dovtedajšie oddiely obrancov sa odobrli k jednotkám na Moravskom poli⁵³, ale generál Bianchi zostal a zveril mu naďalej obranu predmestia na výsostné želanie generalissima arcivojvodu Karola. V priestore Bratislavy tak mali Rakúšania v zbrani 16 779 mužov pechoty, 3 542 jazdcov a 50 diel.⁵⁴

Do predmestia postavili 4 000 mužov, predovšetkým novú Bianchiho brigádu – dva prápory 1. pluku banalských hraničiarov⁵⁵ (1 460 mužov), dva prápory pluku 62 „Jellačič“ (1 225 mužov) a dva prápory pluku 25 „de Vaux“ (659 mužov) – posilnenú jazdou a delostrelectvom.⁵⁶ Na ostrov Pečeň umiestnili 1 800 mužov a zvyšok mal na starosti ochranu Dunaja od Devína po jeho toku v dĺžke asi 70 kilometrov. Na ostrove Brenner umiestnili jednu a na zámocký vrch dve batérie mažiarov. Výraznejšie opevnili aj protipovodňovú hrádzu na severnom cípe Ovsišťa, poniže dnešného vyústenia „starého“ bratislavského mosta, postavili tam delá a začali budovať pontónový most do predmestia.

Bol najvyšší čas. Po páde Rábu sa Francúzi opäť s'ahovali k bratislavskému predmestiu. Koncentrácia vojsk na oboch stranách dovedna dosiahla postupne okolo 40 000 mužov pechoty a jazdy a vyše stovky diel. 26. júna sa do Bratislavy presunul cisár František I. so svojim dvorom a jej priestor nadobudol význam bojiska prvej kategórie.

Napoleon už skôr vyjadril listom maršalovi Davoutovi svoju nespokojnosť nad tým, že bratislavské predmestie odoláva. Preto sa Francúzi rozhodli dobyť ho za každú cenu. Navyše, sám Napoleon prikázal Davoutovi v rozkaze vydanom 23. júna v Schönbrunne bombardovať aj Bratislavu, pretože ju pokladal za centrum skladov zásob: „... keďže z výpovedí zajatcov vyplýva, že sa uskutočňujú prípravy na prechod (cez Dunaj – pozn. autorov) a že toto mesto je stredis-

⁵³Oba prápory 60. pluku odpochodovali 24.. júna do Marcheggu. Táborili tu štyri dni a 28. júna vyrazili na rýchly pochod ďalej k 6. armádnemu zboru v Hirschtetten. Pluk priradili k brigáde generálmajora Hoffmeistera, divízií podmaršala grófa Hohenfelda. (VIRTSOLOG, c. d., s. 88).

⁵⁴Zbor pozostával z 33 a pol prápora pechoty a 22 a pol eskadrony jazdy rozdelených do troch divízií. **Divízia podmaršala Colloreda:** pešia brigáda generálmajora de Vaux (2 prápory ogulinských hraničiarov a 3 prápory pešieho 19. pluku „Alvinczi“); pešia brigáda generálmajora de Peste (3 prápory 61. pluku „St. Julien“, 3 prápory 27. pluku „Strasoldo“, 2 prápory štajerskohradeckej zemebrany, 1 neúplný prápor 26. pluku „Hohenlohe“). **Divízia podmaršala Jellačiča:** pešia brigáda generálmajora Ekhardta (3 prápory karlovackých hraničiarov, 3 prápory 32. pluku „Eszterházy“); pešia brigáda generálmajora Bianchiho (2 prápory 1. pluku banalských hraničiarov, 2 prápory 62. pluku „Jellačič“, 2 prápory 25. pluku „de Vaux“). **Divízia podmaršala Frimonta:** pešia brigáda generálmajora Lutza (2 prápory 16. pluku „Lusignan“, 1 prápor slunjských hraničiarov, 4 granátnické prápory a 9. jágerský prápor); jazdecká brigáda plukovníka Besana (8 eskadrón husárov pluku 9 „Otto“, 8 eskadrón husárov pluku 12 „Arcivojvoda Jozef“, pol eskadrony švališerov pluku 2 „Hohenzollern“, 5 eskadrón dragúnov pluku 2 „Hohenlohe“, 1 eskadróna dragúnov pluku 5 „Savoy“). (WRETZL, c. d., s. 12; Wretzl chybne uvádza 1. banalský hraničiarovský pluk – tento pluk však pochádzal z banalského sektora, tzv. chorvátskej vojenskej hranice, nie z Banátu – pozri aj poznámku č. 55).

⁵⁵Hraničiarci alebo pohraničná pechota (Grenzen-Infanterie) – 17 plukov ľahkej pohyblivej pechoty, určených pôvodne na ochranu uhorsko-tureckej tzv. vojenskej hranice (členila sa na štyri úseky: chorvátska, slavónsko-sriemska, banátska a transsylvánska vojenská hranica). Tvorili ich väčšinou Chorváti, Srbi a Rumuni. V každom hraničiarovskom pluku bol divízión (dve stotiny) „pohraničných ostrostrelcov“ (Grenzschärfschützen).

Špecialitou ich výzbroje (vo svete ojedinelou) bola krátka dvojhlavňová kozlica (Doppelstutzen) s drážkovanou hornou a hladkou dolnou hlavňou a 2,5 m dlhá kopija, ktorú používali ako útočnú zbraň i ako opierku pri strelbe (na rúčke mala tri železné očka nad sebou, do ktorých sa podľa výšky strelca nastokával oporný hák) (pozri ŠPIRKO, D.: Kresadlové zbrane radu M 1798 „Unterberger“ II. Zbrane, strelci a lovci, roč. 2, 2001, č. 9, s. 18 – 20).

⁵⁶Banalskí hraničiarci boli Chorváti, v pluku č. 62 „Jellačič“ prevládali v tom čase Rusíni, Ukrajinci a, okrem Rumunov a Maďarov, mal aj niekoľko slovenských stotín. 25. peší pluk „de Vaux“ bol český, z Prachaticka. Takže aj v druhej fáze obrany tvorili základ mužstva v predmestí Slovania.

kom skladov, treba začať paľbu a zapáliť ho... Ak nepriateľ, ako sa dá predpokladať, odmietne evakuovať ostrovy, vystrelíte na Prešporok v najrýchlejšom slede dve alebo tri tisíc granátov...“⁵⁷

Francúzsky veliaci generál Joseph Dessaix poslal 26. júna Bianchimu ultimátum, v ktorom písal: „Francúzsko šetri vo vojnách majetok občanov, a preto mi uložili šanovať Prešporok, mesť zaujímavé všakovakými spôsobmi, ak sa tam nepostavia žiadne opevnenia, a ak sa z Prešporku nevytvorí operačné miesto. Práce na stavbe nového mostu, ktoré pozorujem, ako aj pohyby vojsk na ostrovoch a na výšinách na protihlhom brehu, dokazujú mi dostatočne, že nadišiel v mojej inštrukcii predvídaný okamih, keď musím na násilie odpovedať násilím. Chcem však ešte najprv požiadať, aby ste zanechali všetky prípravy, aby ste odviezli pontóny a ostrovy opustili! Ak sa tak stane, budem sa správať pokojne. Ak sa tak nestane, budete môcť viniť len sám seba, že ste mesto spomedzi najkrajších v rakúskej ríši odsúdili na záhubu. Očakávam odpoveď do jednej hodiny.“⁵⁸

Bianchi odniesol list cisárovi Františkovi. Francúzi nevyčkali na odpoveď a začali asi o jedenástej zdrvivú paľbu priamo na mesto z 28 kanónov a 6 húfnic umiestnených východne od Petržalky a 6 mažiarov stojacich pred ňou. Delostrelbu, trvajúcu do poludnia 27. júna, prerušili len na pár minút, keď im doručili odmietavú odpoveď Rakúšanov. „Hra“ na opätovné predloženie a odmietnutie výzvy sa opakovala ešte dva razy s následnými bombovými útokmi 28. júna od 0 do 6. h a ten istý deň od 11. do 21. h. Na počiatku dosahovala delostrelba pásmo 1 000 – 1 200 krokov (cca 750 – 900 m), pri druhom útoku pásmo 1 500 – 1 700 krokov (cca 1 130 – 1 300 m) a pri treťom sa sústredila na stred mesta. Dovedna vypálili Francúzi na mesto asi 4 000 striel.⁵⁹

Bratislava sa ocitla v plameňoch, vyhorelo Podhradie, z veľkej časti Kapitúlská, Prepoštská, Ventúrska, Dlhá (Panská), Klobučnická, Laurinská a Klariská ulica, celkom zhorelo alebo v troskách skončilo 120 – 143 domov (podľa rôznych prameňov). Tisíciky obyvateľov sa v panike uchýlili pred bombardovaním do vinohradov na upätí Malých Karpát, niektorí až do Lamača. Sám cisár František musel opustiť Primaciálny palác (ktorému, rovnako ako radnici, vzplanul zadný trakt), strávil noc pod holým nebom a zakrátko z ohrozenej Bratislavy radšej odišiel. Množstvo obyvateľov mesta prišlo o život a materiálne škody, podľa Preßburger Zeitung zo dňa 7. 7. 1809, prevýšili milión zlatých florénov.⁶⁰

Rakúske kanóny pri bombardovaní vždy opätovovali paľbu, ale frontálne zásahy z predmostia nemohli nepriateľským batériám uškodiť. Nedokázali totiž prekonať ich až 7 m hrubé predprsné. Účinnejšie boli delá z pečnianskeho ostrova, ktoré mohli ohrozovať francúzske palebné posty po balistickej krivke. Podarilo sa im rozbiť niekoľko diel, ktoré však nepriateľ vzápätí nahradil novými.⁶¹

Karol žiadal Jána, aby francúzske batérie zničil výpadom a zabránil tak bombardovaniu mesta. Ján sa tomu vzpieral, považoval svoje sily za slabé na takú úlohu, keďže odhadoval viditeľnú silu nepriateľa na asi 15 000 mužov.

Bombardovanie ustalo až po intervencii generalissima arcivojvodu Karola priamo u cisára Napoleona. Rakúšania však museli zastaviť stavbu a dať rozobrať pontónový most k predmostiu, aby Francúzi nemali dôvod bombardovať mesto.⁶²

Dňa 30. júna znechutený Napoleon napísal Davoutovi: „Dobyte mi konečne to protivné predmostie...!“⁶³ Na druhej strane zase generalissimus Karol žiada Jána, aby ofenzívne pútal na seba čo najväčší počet Francúzov. Obe strany sa teda pripravovali na útok.

⁵⁷Correspondence... s. 159; VYČISLÍK, c. d., s. 236.

⁵⁸WRETZL, c. d., s. 13.

⁵⁹BIANCHI, c. d., s. 74.

⁶⁰VYČISLÍK, c. d., s. 236 – 239; WAGNEROVÁ, c. d., s. 22; WRETZL, c. d. s. 14.

⁶¹WRETZL, c. d., s. 13.

⁶²WRETZL, c. d., s. 14 – 16.

⁶³Correspondence... s. 200 – 201; VYČISLÍK, c. d., s. 239.

Operatívnejšie boli Francúzi⁶⁴, ktorí ešte ten deň zaútočili na Starý háj (Alte Au). Dovtedy sa v tomto smere ešte neangažovali. Bránilo im v tom zaplavené pobrežie. Ale lužné lesy už vysychali, a tak ešte za úsvitu postavili pontónový most cez rusovecké rameno a za krátky čas prešlo do Starého hája približne 1 000 mužov a ďalších asi 400 sa preplavilo na člnoch. Z rakúskej strany tam na predsunutej hliadke zotrvalo 380 mužov druhého práporu pluku č. 61 „St. Julien“⁶⁵, dve stotiny varaždinských hraničiarov (164 mužov) a dve 3-librové delá. Jadro jednotiek stálo pri horárni. Veliteľ 61. pluku plukovník Longuevill sa o moste dozvedel dosť zavčasu a ponáhlal sa k nemu so všetkým, čo mal k dispozícii. Hneď na začiatku ho však zrazila z koňa nepriateľská guľka. Jeho vojaci, ktorým hrozilo obklúčenie, museli s ťažko raneným veliteľom, so stratou 140 mužov a oboch diel i muničných vozov⁶⁶, opustiť Starý háj a stiahnuť sa až k severnému okraju lesa v Ovsišti. Ústup im umožnil kapitán Latour z generálneho štábu odvážnym protiútokom s hŕstkou vojakov (všetci pri tom padli do francúzskeho zajatia).

Výsledok boja bol pre Francúzov skvelý. Okrem malej časti na severe Ovsišťa boli pánmi celého priestoru na svojom pravom krídle a ich batérie sa z tohto smeru už nemuseli obávať nebezpečenstva. Ešte v noci z 30. júna na 1. júla sa na dvoch člnoch neúspešne pokúsili prekonať Dunaj oproti Mlynským nívam.

Keby bol tak pohotovo konal arcivojvoda Ján, mohol Francúzov vytlačiť z okolia Petržalky útokom zo Starého hája. Namiesto toho napísal Karolovi, že Francúzi okamžite postavili v Starom háji sedem batérií, ktoré predstavovali vážne nebezpečenstvo pre slabé opevnenia predmostia, a že za tohto stavu by potreboval zhromaždiť veľké množstvo robotníkov, aby spevnil predmostie proti novým batériám a zároveň i značné posily na ich ochranu. Na realizáciu svojho zámeru predpokladal minimálne 48 hodín.

Z hlavného stanu mu odpovedali, že kým časť Francúzov útočila na Starý háj, iný oddiel, asi 4 000 mužov a 20 diel, pozorovali zvedovia na ceste z Bratislavy do Viedne. Podľa nich akcia nepriateľa v Starom háji mala za cieľ chrániť jeho batérie pred prípadným výpadom zbožku. Odporúčali Jánovi nočný prepad a stoj čo stoj hájiť predmostie. Aj on si uvedomoval, že situáciu možno zmeniť iba razantným protiútokom na Starý háj. Neodhodlal sa však a poslal nový list, v ktorom tvrdil, že predmostie dokáže hájiť len 48 hodín.⁶⁷

Ťažisko bojov sa však v tom čase už presúvalo inam. Schylovalo sa k zápasu hlavných síl na Moravskom poli. Francúzi postupne koncentrovali svoje sily. Miestokráľ Eugen mal zanechať pri Rábe 1 200 mužov a pri Bratislave ich malo zostať 4 000.

Generalissimus Karol v liste z Deutsch-Wagramu 1. júla odpovedal bratovi, že opustiť predmostie by bolo veľké zlo, pretože potom by sa mohli voje miestokráľa Eugena a maršala Davouta bez prekážky spojiť s hlavnou Napoleonovou armádou a pokračoval: „Ak by ste nemohli predmostie a ostrov Pečeň hájiť dlhšie, bez toho žeby ste nemuseli obetovať posádku a delá, bude najlepšie, keď oznámite francúzskemu generálovi, že som Vám rozkázal – pretože Napoleon prestal na moje námietky bombardovať Prešporok – aby ste sa s ním dohodli, že ak sa nepriateľ zaviazne, že nebude páliť na druhý breh ani z Petržalky, ani zo Starého hája, ani z ostrova Pečeň, my sa zachováme rovnako a vyprázdňime predmostie. Musíte to urobiť najmä preto, že nepriateľ, ktorý z výšin všetko spozoruje, nebude môcť nevidieť, že opúšťate opevnenia, a preto, že asi ani nemožno za jednu noc zrušiť všetky lí-

⁶⁴Ešte počas bombardovania postavili dve nové batérie medzi rusoveckým ramenom a cestou na Rusovce, ktoré mali kartáčovou pal'bou brániť prípadnému rakúskemu pokusu o obchvat. (BIANCHI, c. d., s. 80 – 81).

⁶⁵Aj v tomto pluku, ktorý mal verbovací obvod v Banáte a Vojvodine, bolo viacero stotín zložených z tamojších Slovákov.

⁶⁶Padol kapitán Allemann a medzi ranenými bol aj práporčík Lehotský, obaja z pluku 61 „St. Julien“. Záprahy diel pobila prudká strel'ba (BIANCHI, c. d., s. 80 – 83).

⁶⁷Podľa podplukovníka Wretzla bol arcivojvoda Ján v Bratislave len na škodu predmostia. Energický Bianchi by sám isto konal ráznejšie. (WRETZL, c. d., s. 15).

nie a valy, ktoré by mohol nepriateľ použiť na zriadenie batérií proti nášmu brehu a príchodu Prešporkom. Ak si myslíte, že by to bolo možné za noc či dve, bol by onen dohovor zbytočný.“⁶⁸

Dňa 1. júla sa však nič nestalo a už deň na to bolo zrejmé, že francúzske sily pred predmostím sa zmenšujú. 3. júla Francúzi odpratali mažiare z batérie severne od Petržalky, opustili väčšiu časť Starého hája a držali už len šance a les pri Ovsišti. Postupne sa stav nepriateľských vojsk pred predmostím znižoval až na približne 2 000 mužov.

Dňa 3. júla dostal Ján rozkaz, aby za každú cenu viazal na seba nepriateľa a bránil mu v koncentrácii síl. Ján sa rozhodol pre výpad v noci zo 4. na 5. júla. Určil naň 29 práporov pechoty a 18 eskadrón jazdy. Vojsko sa malo sústrediť v Bratislave, prejsť na pravý breh Dunaja po pontónovom moste – ktorý Ján prikázal postaviť – a v troch kolónach zaútočiť na postavenia Francúzov. Hlavná kolóna (11 práporov pechoty a 18 eskadrón jazdy) sa mala zhromaždiť na Promenáde⁶⁹, prejsť po pontónovom moste na pravý breh Dunaja, zmocniť sa Petržalky a tamjších batérií a postupovať na Kopčany. Druhá kolóna (14 práporov pechoty)⁷⁰ mala nastúpiť pred župným domom na Kapucínskom námestí⁷¹, nasledovať na pravý breh prvú kolónu, ale postupovať mala naľavo od nej cez Starý háj. Ak by sa situáciu na hlavnom smere útoku podarilo rozhodnúť v prospech rakúskych zbraní, pokračovala by súbežne s hlavnou kolónou. V opačnom prípade by napadla petržalské batérie zozaďu a prispôsobila by sa činnosti hlavnej kolóny. Najslabšiu kolónu (4 prápory pechoty) plánovali preplaviť na ostrov Pečeň z Karlovej Vsi (Karldorf) a odtiaľ mala postupovať napravo od hlavnej. V predmostí by čakal generál Bianchi s tromi prápormi pechoty a tromi eskadrónami jazdy, ktoré mali vyraziť, len čo by útočné kolóny dosiahli Kopčany.⁷²

Útok sa však neuskutočnil. Najskôr víchrica s prietržou mračien spôsobila, že práce na budovaní pontónového mostu sa oneskorovali a zároveň znemožnila preplaviť pravú kolónu cez Dunaj. Preto Ján preložil začiatok útoku na poludnie 5. júla. Ani vtedy to nevyšlo, lebo o piatej hodine ráno, na inšpekcii pontónového mosta, doručili Jánovi Karolov rozkaz, aby sa, ihneď ako ho dostane, dal na pochod so všetkým, čo má k dispozícii na Moravské pole k Wagramu, na ľavé krídlo rakúskej armády.⁷³ V Bratislave mal ponechať len malú časť vojska pod velením generála Bianchiho.

Napriek jasným dispozíciám arcivojvodu Ján otáľal s odchodom a opustil Bratislavu až o polnoci z 5. na 6. júla. Zastavil sa ešte za riekou Moravou v Marcheggu, kam jeho predvoj dorazil okolo desiatej dopoludnia. Tam mu aj doručili súrny Karolov rozkaz, aby okamžite pochodoval ďalej na Siebenbrunn-Leopoldsdorf. On sa však rozhodol najprv počkať na delostrelectvo a vyrazil až medzi 12. a 13. hodinou. Na Moravské pole prišiel neskoro, Karol bitku pri Wagrame, aj vďaka jeho váhaniu, prehral. Na to sa Ján z nepochopiteľných príčin obrátil späť k Bratislave, kde však mohol byť už málo platný.

ZÁVEREČNÉ BOJE O PREDMOSTIE PO BITKE PRI WAGRAME

Keď arcivojvoda Ján opúšťal Bratislavu, zanechal v predmostí Bianchiho s preriedenými 3 prápormi pluku č. 27 „Strasoldo“⁷⁴ (756 mužov), 2 prápormi pluku č. 16 „Lusignan“ (518

⁶⁸Podľa WRETZL, c. d., s. 16.

⁶⁹Dnes Hviezdoslavovo námestie.

⁷⁰Wretzl mylne prisudzuje tejto kolóne len 5 práporov (WRETZL, c. d., s. 17).

⁷¹Dnes Župné námestie.

⁷²VYČISLÍK, c. d., s. 239 – 240.

⁷³Ján sľúbil, že privedie 11 039 mužov pechoty a 1 269 jazdcov. (WRETZL, c. d., s. 18).

⁷⁴Niektoré pramene uvádzajú tento pluk aj ako „Strasoleto“. (WRETZL, c. d., s. 12 a 17).

mužov), 3 stotinami slunjských⁷⁵ hraničiarov (204 mužov), 2 prápormi zemebrany „Clary“ (214 mužov) a „Ungerhofer“ (466 mužov), jedným divíziómom trenčianskych insurekčných husárov (2 eskadrony, 230 jazdcov – Slováci teda nechýbali ani v tejto fáze bojov) a príslušným delostrelectvom.⁷⁶ S jednotkami na ostatných ostrovoch a okolo Bratislavy mal k dispozícii asi 4 000 mužov. Na strane protivníka vystriedali Davoutove jednotky 6. júla okolo poludnia čerstvé sily (približne 9 000 mužov) z armádneho zboru talianskeho miestokráľa Eugena Beauharnaisa, konkrétne Severolihu divízia pod velením generála Louisa Baragueya d'Hilliers.

Dňa 8. júla sa generál Baraguey d'Hilliers rozhodol konať. Po klamnom delostreleckom prepade zo 7 diel petržalských batérií na predmostie, zaútočili dva pluky talianskej pechoty miestokráľa Eugena na zdecimovaný prápor rakúskej zemebrany „Clary“ pod velením majora Griesa v Starom háji. Opakovala sa situácia z 30. júna. Taliani prešli po pontónovom moste cez rusovecké rameno a zatlačili zemebranu až do fleši a zásekov pri protipovodňovej hrádzi. Tam stál prápor štajerského pluku č. 27 „Strasoldo“, ktorý pod náporom nepriateľa zakolísal a dal sa na ústup. Predné fleše, dve húfnice a tri kanóny zostali v nepriateľských rukách. Veliaci dôstojník však prápor za lávkou cez rusovecké rameno zastavil a spustil strelbu proti útočiacemu nepriateľovi. Situáciu pomohlo zvrátiť posledné rakúske delo na hrádzi, ktoré kartáčovou paľbou z boku vyhnalo útočníkov z priestoru fleši a zásekov a umožnilo protiútok zemebranceckého práporu „Ungerhofer“, ktorý osobne viedol generál Bianchi, a jedného práporu pluku 16 „Lusignan“, pod velením Bianchiho pobočníka, poručíka Vogela. Protiútok bol úspešný a nepriateľa zatlačili až do lesa.

Taliani zanechali na bojisku pri Dunaji 46 mŕtvych a ranených, 38 mužov padlo do zajatia. Prápor pluku „Strasoldo“ mal kapitána Kotáška a 17 mužov mŕtvych, 53 ranených a 38 mužov skončilo v zajatí. Na šancoch ležalo ďalších 46 mŕtvych a ranených Rakúšanov, troch dôstojníkov a 40 mužov nepriateľ zajal.⁷⁷

V priebehu dňa sa Taliani niekoľkokrát pokúšali o náhle prepady z lesa, ktoré, aj keď ich Rakúšania vždy odrazili, predsa len postupne zužovali priestor obrany. Rakúšanom hrozilo, že stratia opevnenia na hrádzi, preto sa Bianchi na večer toho istého dňa rozhodol pre energický útok z dvoch smerov. Taliani totiž ľahkomyselne ponechali prístupové cesty vedúce k osamelému domu v Ovsišti a k horárni v Starom háji nestrážené. Bianchi zaútočil o 19. hodine so siedmimi stotinami na horáreň, kde narazil na tuhý odpor. Ďalších šesť stotín vyrazilo z opevnenia. Jedna časť zamestnávala nepriateľské petržalské batérie a tam umiestnenú pechotu, druhá spolu s jednotkami útočiacimi z Ovsišťa nakoniec Talianov zo Starého hája vytlačila. Na rakúskej strane padli dvaja dôstojníci a 26 mužov, ďalších dvoch dôstojníkov a 107 mužov ranilo, 38 ich skončilo v zajatí. Francúzsko-talianske straty dosiahli 100 mužov, traja ich dôstojníci padli do zajatia a Rakúšania ukoristili údajne aj päť poľných diel.

Dňa 9. júla sa vrátil do Bratislavy arcivojvoda Ján a chcel realizovať svoj pôvodný útočný plán z 5. júla. K Bianchimu sa do predmostia vrátili oba prápory 1. banalského hraničiarскеho pluku, oba prápory pešieho pluku č. 62 „Jellačič“ a ponechali mu zemebrancecký prápor „Ungerhofer“. Divízión trenčianskych husárov odoslali s brigádou generála Bacha na ostrahu rieky Moravy. Ján sa nakoniec rozhodol od Bratislavy odťahnuť v obavách pred francúzskou hrozbou zo západu, práve od Moravy.

⁷⁵Pomenovali ho podľa chorvátskeho mesta Slunj. V dobových textoch ho však nájdeme ako szluinerský (či slui-nerský) pluk, pretože Slunj sa po maďarsky prepisoval ako Szluin (po nemecky Sluin).

⁷⁶BIANCHI, c. d., s. 85.

⁷⁷Medzi zajatými v boji o opevnenia sa ocitol aj Bianchiho najlepší ženijný odborník statočný plukovník Benčúr, ktorý tam riadil osádzanie palisádových bariér v priekopách. Svojím príkladom primal utekajúcich vojakov zastaviť sa a opätovať paľbu. Dostal sa však do obklúčenia a padol do nepriateľských rúk. Ženijné práce v predmostí po ňom viedol nadporučík Schindler. Bianchi si vysoko cenil, ako sám napísal, špičkovú prácu svojich ženistov, ktorí aj pod paľbou nepriateľa dokázali nielen udržiavať, ale aj zdokonaľovať opevnenia. (BIANCHI, c. d., s. 87 – 89).

Večer 10. júla dal Bianchi, podľa rozkazu, rozobrať pontónový most k predmostiu a začal evakuáciu mužstva, diel a munície len pomocou kyvadlového mosta. Aj ten musel hodinu pred svitaním 11. júla odpojiť a odoslať do Komárna. Na prepravu zvyšku mužstva a výzbroje mu zostávali už len lode a člny.

Ráno 11. júla sa začal odsun zboru arcivojvodu Jána cez Šamorín do Komárna. Najprv vyrazila pechota s delostreleckým parkom a za ňou okolo poludnia aj jazda. Bianchi mal predmostie vyprázdniť s príchodom noci a nasledovať arcivojvodu.

Francúzi celý deň pozorovali odsun rakúskych vojenských síl od Bratislavy, ako aj evakuáciu predmostia. Generál Baraguey d'Hilliers sa navečer rozhodol využiť okolnosť, že Bianchi už nemal k dispozícii ani pontónový, ani kyvadlový most a že posádka v predmostí tak zostala prakticky odrezaná od Bratislavy. Navyše získal výhodu tým, že ešte v skorý podvečer toho dňa mohol obsadiť pečniansky ostrov, vzápätí po tom, ako ho Rakúšania opustili. O ôsmej hodine večer zaútočil vyskúšanou cestou cez Starý háj a Ovsíšte smerom na opevnenia naľavo od predmostia na protipovodňovej hrádzi. Mal v úmysle zmocniť sa ich a delostreľbou – odtiaľ a z ostrova Pečeň – znemožniť evakuáciu rakúskych jednotiek a zároveň ostreľovať priestor predmostia. Očakával zrejme, že tak donúti Rakúšanov vzdať sa a že sa mu predsa len podarí získať úspech bojom.

Francúzsko-talianске jednotky najprv prinútili rakúske predsunuté hliadky rýchlo ustúpiť zo Starého Hája. Predné fleše opevnení boli už prázdne. V opevnení na hrádzi a v redute naľavo od neho stál prápor 62. pluku „Jellačič“, posilnený dvoma stotinami 1. pluku banalských hraničiarov, ale už bez delostrelectva (spolu 8 stotín, čo predstavovalo asi 900 mužov – velil im major l'Hamaide). Kanóny odviezli ešte napoludnie. Nepriateľ však pritiahol toľko diel, koľko mu úzky priestor dovoľoval – 5 kanónov a dve húfnice. Lenže delostreľba nebola proti silným opevneniam dostatočne účinná. Preto sa nevrhli rojnice pechoty. Len čo sa dostali do priestoru zásekov, ocitli sa v prudkej paľbe všetkých ôsmich rakúskych stotín. Iba zopár ostrostrelcom sa podarilo dostať bližšie a ukryť sa v poraste za prvou úrovňou opevnenia. Strhla sa prestrelka, ktorá nepriniesla nepriateľovi nijaký úspech. Naopak, mal mnoho padlých a ranených a po pol hodine sa musel stiahnuť. Dokonca ostrostrelci, ktorý odvážne prenikli do blízkosti rakúskych pozícií, trpeli viac paľbou vlastných radov než rakúskou.⁷⁸ V tomto poslednom boji stratili Rakúšania 2 mŕtvych a 14 ranených.⁷⁹

Krátko nato, o 10. večer, priplával z Bratislavy dostatočný počet lodí, aby sa mužstvo z predmostia a prislúchajúcich opevnení, už bez straty jediného muža, preplavilo na druhý breh. Nasledujúci deň bolo možné vidieť z hradného vrchu, ako zo Starého hája vychádza množstvo vozov s ranenými. Po podpise prímeria získali Rakúšania údaj jedného francúzskeho dôstojníka, potvrdzujúci viac ako 300 mŕtvych a ranených na ich strane v záverečnom boji o predmostie!⁸⁰

⁷⁸Niekoľkých zasiahli strely ich ustupujúcich druhov. (BIANCHI, c. d., s. 96). Bol to zrejme aj dôsledok nepresnosti vtedajších kresadlových pechotných pušiek s hladkým vývrtom. Na vzdialenosť 100 krokov (75 m) dovoľovali iba 60 % zásahov do cieľa veľkosti roty, na 200 krokov (150 m) už menej ako 40 % zásahov a na 300 krokov (225 m) len 25 %. Presnosť sa preto nahrádzala hustotou paľby.

⁷⁹Bianchi pripisuje ich stratu nedbanlivosti majora l'Hamaida. Doslova tvrdí, že ich „nechal, nepohnúc prstom, rozstrieľať“. (BIANCHI, c. d., 96). Bližšie okolnosti však neuvádza. Pravdepodobne išlo o jednu z predsunutých hliadok zo Starého hája, pred ktorou uzavreli opevnenia skôr, než sa stihla do nich uchýliť. Bianchiho text takúto možnosť pripúšťa. (Tamže s. 94).

⁸⁰BIANCHI, c. d., s. 96. Podľa Alojza Vyčislíka (c. d., s. 241) len čo posledný Bianchiho vojak vytiahol päty z predmostia, obsadili ho Francúzi a tesne po 22. hodine vypálili z neho štyri granáty na mesto, pričom zabili dvoch mešťanov. Bianchi to nespomína, ale uvádza, že pri posledných výstreloch na opevnenia, počas ústupu nepriateľa, niekoľko striel nevoľky dopadlo na mesto. Oľga Wagnerová (c. d., s. 22) zas tvrdí, že Bianchi sa držal do rána 12. júla a „kapituloval“ až pred delegáciou bratislavskej stolice, ktorá ho vyzvala, aby svojou neústupnosťou nedráždil nepriateľa a neprivolával na mesto nové nebezpečenstvo. Neuvádza však, odkiaľ má tento údaj, ktorý sa nezohoduje s Bianchiho opisom udalostí (o ktorý sa opierame aj my) ani s informáciami iných autorov.

FRANCÚZSKA OKUPÁCIA BRATISLAVY

V noci z 11. na 12. júla 1809, dojednali v Znojme Rakúšania s Francúzmi prímerie, podľa ktorého sa muselo Rakúsko zaviazat' odstúpiť do konečného uzavretia mieru 3 775 štvorcových míľ⁸¹ územia, stiahnuť vojská z Tirolska a Vorarlberska, ktoré Rakúšania znovu obsadili po vyhlásení vojny, a ponechať Francúzom predbežné právo okupovať značnú časť monarchie.⁸² Demarkačná čiara zahrnula v prospech Francúzov aj Bratislavu a jej okolie na jednu hodinu chôdze.⁸³ Bratislava otvorila obliehateľom brány 14. júla 1809 (zhodou okolností na 20. výročie Francúzskej revolúcie). Do mesta vtiahla divízia saských spojencov⁸⁴ Napoleona, príslušná k zboru Eugena Beauharnaisa, pod velením generála Reyniera.⁸⁵ Poriadkovú službu zabezpečovali saskí gardoví granátnici s príslušníkmi bratislavského meštianskeho zboru.

Dňa 15. júla triumfálne a s pompou vstúpil do Bratislavy taliansky miestokráľ Eugen Beauharnais na čele francúzskych oddielov a talianskej pešej i jazdeckej gardy. Predstavitelia mesta ho ubytovali v Grassalkovichovom paláci. Na jeho počesť usporiadal generál Reynier 20. júla slávnostný ples, na ktorý pozvali domácu šľachtu a mestskú honoráciu. Taliansky miestokráľ opustil Bratislavu 21. júla.

Počas nasledujúcej niekoľkomesačnej okupácie zažila 15. augusta 1809 Bratislava pompezné oslavy štyridsiatich narodenín cisára Napoleona. Po slávnostnej prehliadke vojsk, slávnostnej omši a Te Deum v Martinskom dome, po hrmote čestných sálv⁸⁶ a kanonády, nasledovali veľkolepé večerné oslavy v nádherne vyzdobenom a vysvietenom meste. V Redute usporiadali Francúzi ples, na ktorom sa vo svite viac ako 500 voskových sviec zabávalo vyše tisíc hostí.⁸⁷

⁸¹Podľa všetkého viedenských poštových míľ, čo predstavuje temer 217 236 km².

⁸²Arcivojvoda Karol odmietol prijať podmienky prímeria a zložil hlavné velenie rakúskych armád, ktoré po ňom prevzal knieža Liechtenstein. Napoleon odpovedal kladne na žiadosť cisára Františka I. začať mierové rokovania listom z 22. júla 1809, ktorý ukončil slovami: „Ak táto štvrtá mierová zmluva, ktorá bude nasledovať po mierových zmluvách z Campo Formia, Lunnévillu a Prešporku, by sa konečne mohla stať poslednou, ak sa natrvalo obnoví pokoj kontinentu a ak sa bude chrániť pred hromžením a intrigami Anglicka, budem považovať túto chvíľu za veľmi šťastnú, pretože zo štyroch vojen, ktoré Vaše Veličenstvo viedlo proti Francúzsku, tri posledné boli zbytočné a boli užitočné a prospešné len Anglicku, rovnako ako radu a popud k nim dali len jeho prívrženci.“ (BOUHLER, c. d., s. 158 – 159).

⁸³Na pol viedenskej poštovej míle, t. j. na 3,793 km, alebo na jednu francúzsku poštovú míľu, cca 3,9 km. Poštová míľa predstavovala vzdialenosť, ktorú bolo možné prejsť priemerne za hodinu vtedy najpoužívanějšími spôsobmi dopravy poštových zásielok. Rakúska poštová míľa sa určovala ako hodina jazdy (alebo dve hodiny chôdze) a francúzska ako hodina chôdze (či pol hodina jazdy). Takéto merné jednotky boli veľmi praktické, lebo zároveň umožňovali nielen udat' vzdialenosť, ale i čas, za ktorý ju bolo možné prekonať.

⁸⁴Dragúnske pluky „Prinz Johann“ a „Prinz Klement“, gardoví granátnici, niekoľko peších práporov a husársky divízión. (VYČISLÍK, c. d., s. 243).

⁸⁵Divízny generál, Jean Louis Ebénézer Reynier, gróf cisárstva, pôvodom Švajčiar. Celú svoju vojenskú kariéru strávil vo francúzskych službách. Podieľal sa na všetkých Napoleonových anabázach. Alois Vyčislík (c. d., s. 243) uvádza popri ňom ako veliteľa mesta aj generála Kistera, ktorý bol v tejto funkcii v Bratislave už roku 1805 za Davoutovej okupácie. Ale brigádny generál jazdy, Georges Kister, barón cisárstva (jediný vyšší dôstojník tohto mena v napoleonskej armáde), bol od 30. 6. 1809 do mája 1810 veliteľom Salzburgu (www.salzburg.com/zeitung/97/1/1/18/lokal-2488.html). Aj Vyčislíkova dosť nejednoznačná odvolávka na záznamy Magistrátu mesta Bratislavy a Archív mesta Bratislavy potvrdzuje prítomnosť generála Kistera skôr v roku 1805 ako 1809.

⁸⁶Na oslavách sa strel'bou a parádou predviedli aj strelecký a mušketerský prápor bratislavského meštianskeho zboru. (VYČISLÍK, c. d., s. 244).

⁸⁷Tieto oslavy a ďalšie „radovánky“ Francúzov boli veľmi nákladné. Prostriedky na ne, ako aj na zásobovanie okupačných jednotiek, si vymáhali od obyvateľstva ako vojnovú kontribúciu. Každodenné záznamy v mestskom protokole potvrdzujú neustále požiadavky francúzskeho alebo saského generálneho intendanta na kontribúcie, potraviny a rekvirácie rôzneho druhu. Navyše si generál Reynier vyžiadaval od Napoleona „reprezentačný priplatok“ 3 000 frankov mesačne. Ani vojsko, od septembra utáborené na Račianskej ceste v barakoch a slamených búdach, si nežilo najhoršie. Počas vinobrania dala intendatúra spísať úrodu aj zásoby vína a vojaci potom dostávali dvojité dávky potravín i vína. (WAGNEROVÁ, c. d., s. 23).

Na 31. augusta si naplánoval návštevu Bratislavy sám Napoleon, aby si osobne mohol prezrieť pozície, ktoré tak dlho odolávali jeho vojskám. Mal v úmysle urobiť tak pri návrate z inšpekčnej cesty k Rábu. Písal o tom maršalovi Berthierovi: „... napíšte generálovi Reynierovi..., že z Rábu odídeme pravdepodobne v noci z 31. (augusta – pozn. prekl.) na 1. (septembra – pozn. prekl.); že s Kopčian sa prídem nalodiť, aby som cvalom vykonal cestu do Prešporku, pozrieť si hrad; ale želal by som si zostať čo najviac inkognito...“⁸⁸ Návštevu však uskutočnil už pri ceste do Rábu včasná 31. augusta, ako to potvrdzuje viacero prameňov. „Všeobecný rozpis ciest Napoleona I.“ pri dátume 31. augusta 1809 zaznamenáva: „...odchádza do Rábu o druhej ráno, ...prejde do Prešporku, kde si tri hodiny prezerá mesto a okolie. Raňajkuje v Kopčanoch...“⁸⁹ Podľa protokolu magistrátu mesta Bratislavy prišiel Napoleon 31. augusta 1809 ku kyvadlovému mostu, preplaval sa do mesta v sprievode generality a jazdeckej gardy, prezrel si opevnenia, hrad⁹⁰ a vykonal prehliadku tábora francúzsko-saských vojsk pri tehelných. Po hodinovom odpočinku sa vrátil na pravý breh Dunaja a pokračoval v ceste do Rábu.⁹¹

Dňa 14. októbra konečne podpísali v Schönbrunne mier medzi Rakúskom a Francúzskom.⁹² Správu doručili do Bratislavy 15. októbra a ukončenie vojny oznámila občanom salva zo 60 diel. Na počesť mieru usporiadal generál Reynier bohatú hostinu. Privítal na nej aj obrancu Bratislavy, generála Bianchiho s jeho dôstojníkmi.

Dňa 29. októbra zorganizoval generál Reynier poslednú tanečnú zábavu v očakávaní skoršej rozlúčky. Deň nato prišiel rozkaz pre Sasov, aby sa úplne stiahli z územia Rakúska. Francúzsko-saské jednotky sa sťahovali z Bratislavy až do 19. novembra. Okupácia sa skončila 20. novembra 1809. V ten deň, už od Račianskej cesty nadšene pozdravované, vstupovali do mesta Bianchiho oddiely.⁹³ Samotného Bianchiho, čerstvého podmaršala, vyznamenaného radom Márie Terézie, oficiálne privítali na Hlavnom námestí. Potom sa v chráme sv. Salvátora konalo slávnostné Te Deum.⁹⁴

22. novembra navštívil rozjasenú Bratislavu sám rakúsky cisár František I. Mesto slávnostne vysvietili a pred radnicou očakávala hostí triumfálna slávobrána. Oslavy sa skončili v Mestskom divadle pri slávnostnom predstavení.

Zakrátko na to cisár vyhlásil amnestiu pre všetkých rakúskych zbehov, ktorí sa majú hlásiť od 1. novembra 1809 do konca apríla 1810. Koncom novembra navrhla bratislavská mestská rada čestné

⁸⁸Correspondence... s. 406; VYČISLÍK, c. d., s. 244.

⁸⁹SCHEUERMANN, A.: Itinéraire général de Napoléon Ier. Paris 1911, s. 304; VYČISLÍK, c. d., s. 245.

⁹⁰Podľa tradície si z vyvýšeniny nad hradom, zvanéj „Somársky vrch“ (Eselberg), prezrel aj širšie okolie mesta a „Bratislavskú bránu“. Túto vyvýšeninu medzi Bratislavským hradom a Červeným krížom, ktorá je dnes ohraničená ulicami Ríznerova, Radvanská a Medzierka pomenovali neskôr „Napoleonov vŕšok“, zasadili tam tri duby a osadili kameň s iniciálami NQ (z latinského Napoleon queisecbat – Napoleon odpočíval). Tu v ňom zrejme skrsla aj myšlienka prípadne vojensky využiť priestor Bratislavy. V liste generálovi Reynierovi o tom onedlho napísal: „Žiadam, aby ste mi vybrali pekné bojisko pred Prešporkom, ...pre armádu so 150 000 mužmi...“ (Correspondence... s. 430 – 431; VYČISLÍK, c. d., s. 247). Na ľavom krídle sa malo opierať o Karpaty a na pravom o Dunaj.

⁹¹Protokoly magistrátu mesta Bratislavy. 31. VIII. 1809. Archív mesta Bratislavy, s. 259; VYČISLÍK, c. d., s. 245; WAGNEROVÁ, c. d., s. 23.

⁹²Rakúsko muselo prijať veľmi tvrdé podmienky – znížiť stav armády na 150-tisíc mužov, zaplatiť 85-miliónov frankov v zlate, odstúpiť v prospech Napoleona a jeho spojencov skoro tretinu územia a pripojiť sa ku kontinentálnej blokáde Anglicka. Nič iné mu nezostávalo. Nemohlo počítať s Ruskom, ktorému Napoleon práve „daroval“ časť rakúskej Haliče, ani s Pruskom, porazeným vo vojne z roku 1806 – 1807. Anglická intervencia v Antverpách stroskotala a v rakúskej armáde navyše vypukol mor, ktorý dovŕšil jej rozklad.

⁹³Jeden prápor varaždínského hraničiarskeho pluku a pol eskadróny husárskoho pluku „Štupanič“. V tento slávnostný deň odmenilo stále zastupiteľstvo Bratislavskej stolice vojakov po jednom, kaprálov po dvoch a šikovateľov po troch zlatých florénoch. (VYČISLÍK, c. d., s. 248).

⁹⁴Na počesť „hrdinu predmostia“ usporiadali v Redute slávnostný banket, na ktorom knieža Anton Grassalkovich predniesol zdravicu na cisára a jeho rodinu a podmaršal Bianchi krátko a stroho po vojensky pozdravil: „Nech žijú dobrí obyvatelia Prešporku!“ Potom sa zúčastnil na slávnostnom predstavení opery „Clemenza di Tito“ v mestskom divadle. (WAGNEROVÁ, c. d., s. 23).

občianstvo „hrdinovi bratislavského predmostia“ generálovi Bianchimu. Transporty ranených Francúzov, ktoré v posledných dňoch decembra 1809 odtiahli z Bratislavy, urobili za udalostíami bodku.⁹⁵

* * *

Obrana bratislavského predmostia v roku 1809 si zaslúži pozornosť našej odbornej, ale i laickej verejnosti. Hoci nepatrí k najvýznamnejším bitkám napoleonskej epochy, nemožno opomenúť, že išlo o odpor, s ktorým sa Napoleonove armády, navyknuté na víťazstvá, stretávali dovtedy málokde. V Prusku sa im bez boja vzdávali veľké pevnosti s desaťtisícami vojakov. A tu im odolala výrazne menej početná posádka, a v nekompletných opevneniach! Maršal Davout si do tej doby možno ešte nepamätal takú výčitku v rozkaze svojho cisára: „Dobyte mi konečne to protivné predmostie...!“ Význam týchto udalostí pre naše (nielen vojenské) dejiny bezpochyby zdôrazňuje skutočnosť, že medzi tými, ktorých vzor napoleonské vojská nedokázali zlomiť, boli i Slováci.

Aj po temer dvesto rokoch stále možno v Bratislave nájsť viditeľné stopy pripomínajúce boje z roku 1809. I keď delové gule v múroch niektorých domov v bratislavskom Starom meste, údajne pochádzajúce z časov obliehania, nemusia byť originály, Sad Janka Kráľ a v Petržalke dodnes zotrúva v hraniciach opevneného predmostia z roku 1809. Ruiny hradov Devín a Pajštún, ktoré Francúzi po bojoch vyhodili do povetria, sú neblahým svedectvom ich niekoľkomesačnej okupácie mesta a jeho okolia. Starší Bratislavčania si isto spomenú na Elýzium.⁹⁶ Tak sa dlho potom, ako tam Francúzi po obliehaní pochovali svojich padlých, nazývalo miesto na petržalskej strane Dunaja, poniže starého bratislavského mosta (úhrnné straty Francúzov údajne dosiahli okolo 1 500 mužov). Bohužiaľ, náš vzťah k histórii dokumentuje skutočnosť, že po ňom niet takmer ani stopy. Aj pomník padlým francúzskym dôstojníkom sa z neho kamsi podel. A akoby toho nebolo dosť, na základe necitlivého rozhodnutia „nezodpovedných zodpovedných“ sa hotujú vyťat' posledný z troch dubov „Napoleonovho vršku“⁹⁷ (kameň s nápisom „NQ“ už tiež skončil nevedno kde). Spolu s malým parčíkom pri ňom má ustúpiť novej výstavbe!

V zbierkach Mestského múzea v Bratislave by však ešte mohol byť cínový súdok na víno, ktorý dal vyhotoviť bratislavský meštiansky strelecký zbor na pamiatku obliehania z roku 1809 a požiaru Bratislavského hradu a priláhlých štvrtí v roku 1811. Na jeho dno vyryli stručný opis kľúčových udalostí: „1. júna 1809 pritiahli Francúzi do dediny Petržalky. 3. a 4. júna 1809 ostreľovali mesto delami. 26., 27. a 28. júla 1809 bombardovali mesto a veľa domov ľahlo popolom. 14. júla 1809 vstúpili nepriateľské jednotky do Prešporka a 15. sem prišiel miestokráľ Talianska. V auguste 1809 navštívil cisár Francúzov Napoleon mesto Prešporok. 14. okt. 1809 uzavreli mier. 20. novembra 1809 opustili Sasi a Francúzi toto mesto. Tento deň vstúpili do mesta rakúske cisárske jednotky. 22. novembra 1809 potešil toto mesto svojou prítomnosťou náš milovaný cisár a kráľ František I. 28. mája 1811 úplne vyhorel kráľovský hrad v Prešporke a 75 domov na hradnom vrchu a v Cukermandli“.⁹⁸

⁹⁵Obliehanie a následná okupácia Bratislavy, okrem ľudských strát, priniesla mestu finančnú škodu vo výške 2 104 895 zlatých florénov, vrátane vojnovej kontribúcie v sume 602 352 frankov a nákladov na vydržiavane francúzsko-saských okupačných jednotiek Okupačné jednotky rozmiestnili nielen v Bratislave, ale aj v jej blízkom i širšom okolí, v Karlovej vsi, Lamači, Záhorskej Bystrici, Dúbravke, Stupave, Zohore, Lábe, Plaveckom Štvrtku a Vysokej pri Morave. Jeden oddiel sa dokonca dostal do Trnavy. Hoci okupačné jednotky sa v Bratislave správali slušne, na ich prítomnosť v iných obciach si obyvatelia ťažkali. Najhoršie sa Francúzi zachovali v Trnave. Obsadili už čiastočne opustenú univerzitnú budovu slúžiacu invalidom a prekutrali a rozhádzali hrobku v tamojšom kostole. (VYČISLÍK, c. d., s. 249 – 252). Napoleonské vojny (1797 – 1814) Bratislavu značne vyčerpali. Len obyvateľstva jej od sčítania ľudu v roku 1787 (cca 25 000 obyvateľov) do roku 1814 ubudlo do 10 000 hláv (Kolektív autorov: Dejiny Bratislavy. Obzor, Bratislava 1966, s. 185).

⁹⁶Sídlo blažených v podsvetí (z gréčtiny).

⁹⁷Pozri poznámku č. 90.

⁹⁸Podľa fotografií zo súkromnej zbierky ing. Františka Veruzába z Bratislavy. Pôvodný text je v nemčine. Bratislavský hrad a následne aj priláhlé štvrte zapálila roku 1811 nechťiac neopatrná talianska posádka v službách rakúskeho cisára, keď sa cheela na nádvorí hradu ohňom zbaviť zavšivavených slamníkov.

Friedrich Bianchi, vojvoda z Casalanzы, „hrdina bratislavského predmostia“, v uniforme podmaršála

Veliteľovi obrany Bratislavy z roku 1809 generálovi a podmaršalovi Vinzenzovi Friedrichovi Bianchimu, vojvodovi z Casalanzy, a jeho protivníkovi, veliteľovi okupačných jednotiek v Bratislave, divíznemu generálovi Jeanovi Louisovi Ebénézerovi Reynierovi bolo súdené stretnúť sa znovu v celkom odlišnej situácii – stáť bok po boku. Počas krátkého spojenectva Rakúska a Francúzska velil Bianchi divízii uhorskej pechoty, ktorá sa zúčastnila na Napoleonovej výprave do Ruska v roku 1812, v rámci rakúskeho tzv. Pomocného zboru kniežat'a Schwarzenberga. Divízia „Bianchi“⁹⁹ operovala v súčinnosti s divíziou generála Reyniera, pozostávajúcou zo saských oddielov, ktoré mali ešte v čerstvej pamäti okupáciu Bratislavy. Počas ruského ťaženia sa Bianchimu v Bratislave narodil prvorodený syn Friedrich.

Vinzenz Friedrich Bianchi sa stal jedným z najschopnejších a najslávnejších vojvodcov bývalej habsburskej monarchie. 3. mája 1815 porazil v bitke pri Tolentine v strednom Taliansku Napoleonovho švagra, maršala a neapolského kráľa Joachima Murata. Napoleon s jeho armádou už nemohol počítat' pri Waterloo.

Vysvetlivky:

Dobové dĺžkové miery použité v texte a v obrazových prílohách:

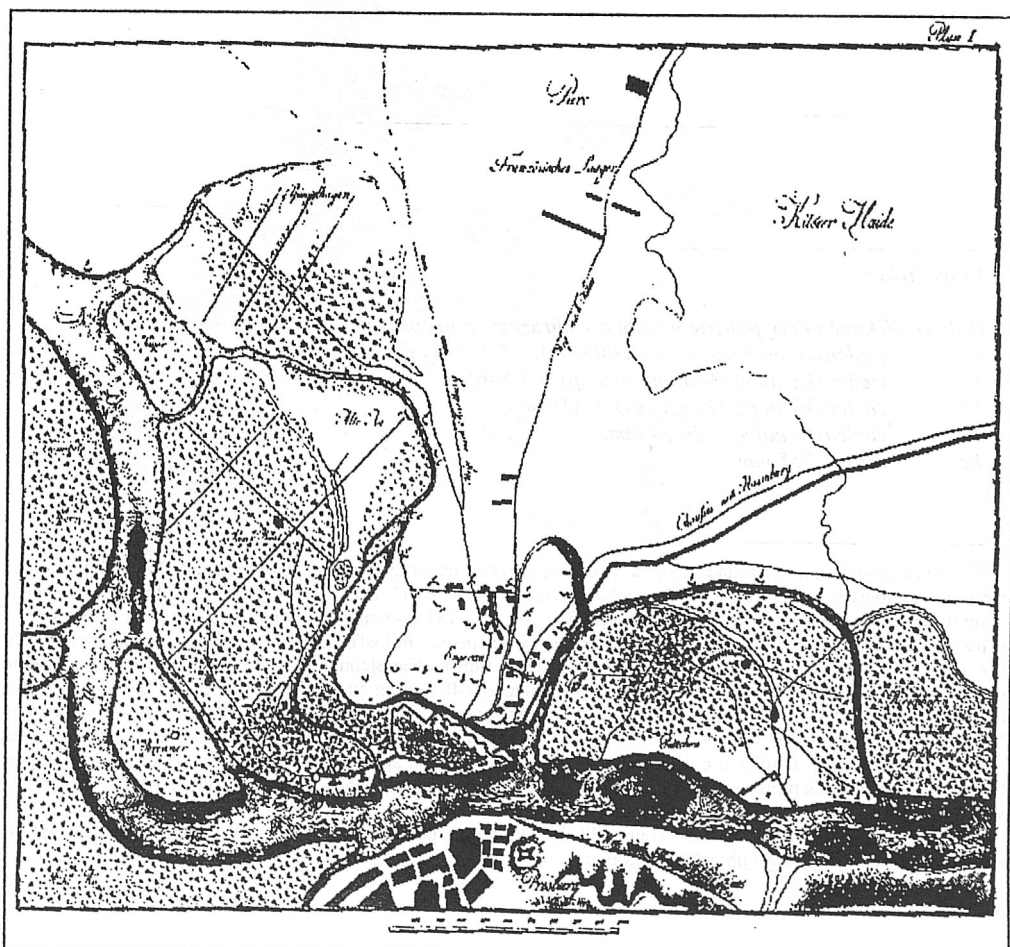
- I* – viedenská poštová míľa (4000 siah) = 7,5859 km¹⁰⁰,
- lo* – viedenská siaha (Klafter) (6 stóp) = 1,8965 m,
- I'* – viedenská stopa (12 palcov) = 316 mm,
- I''* – viedenský palec = 26,34 mm,
- Ix* – krok = 755 mm.

⁹⁹V Bianchiho divízii sa nachádzala celá, zložením mužstva temer čisto slovenská brigáda, pod velením kniežat'a Hessena-Homburga. Tvorili ju osvedčení spolubojovníci, vojaci 2. a 33. c. k. pešieho pluku. Táto brigáda s nesmiernymi útrapami prekonala celé ruské ťaženie a po ňom, od roku 1813, sa znova zapojila do bojov proti Napoleonovi. Bojovala v bitke pri Drážďanoch (26. 8. 1813). Rakúsky dejepisec s hrdosťou napísal, že uhorská – rozumej slovenská, išlo o 2. c. k. pluk – pechota sa v nej vyrovnala neporaziteľnej Napoleonovej garde, keď odolala jej masívnemu útoku. (KIRCHTHALER, L.: Geschichte des k. u. k. Infanterie-Regiment Nr. 2. Wien, 1895, s. 347). Brigáda sa podieľala na porážke Napoleonovho generála Vandamma pri severočeskom Chlumci (29. – 30. 8. 1813) a aj samotného Napoleona v bitke národov pri Lipsku (16. – 19. 10. 1813). Zvádzala boje na území Francúzska až do Napoleonovej abdikácie v roku 1814. Druhému c. k. pešiemu pluku vtedy pripadla aj česť reprezentovať rakúsku armádu na prehliadke víťazných vojsk protinapoleonskej koalície v Paríži. Počas Viedenského kongresu patril tento pluk medzi zvlášť vybrané jednotky zabezpečujúce jeho ochranu.

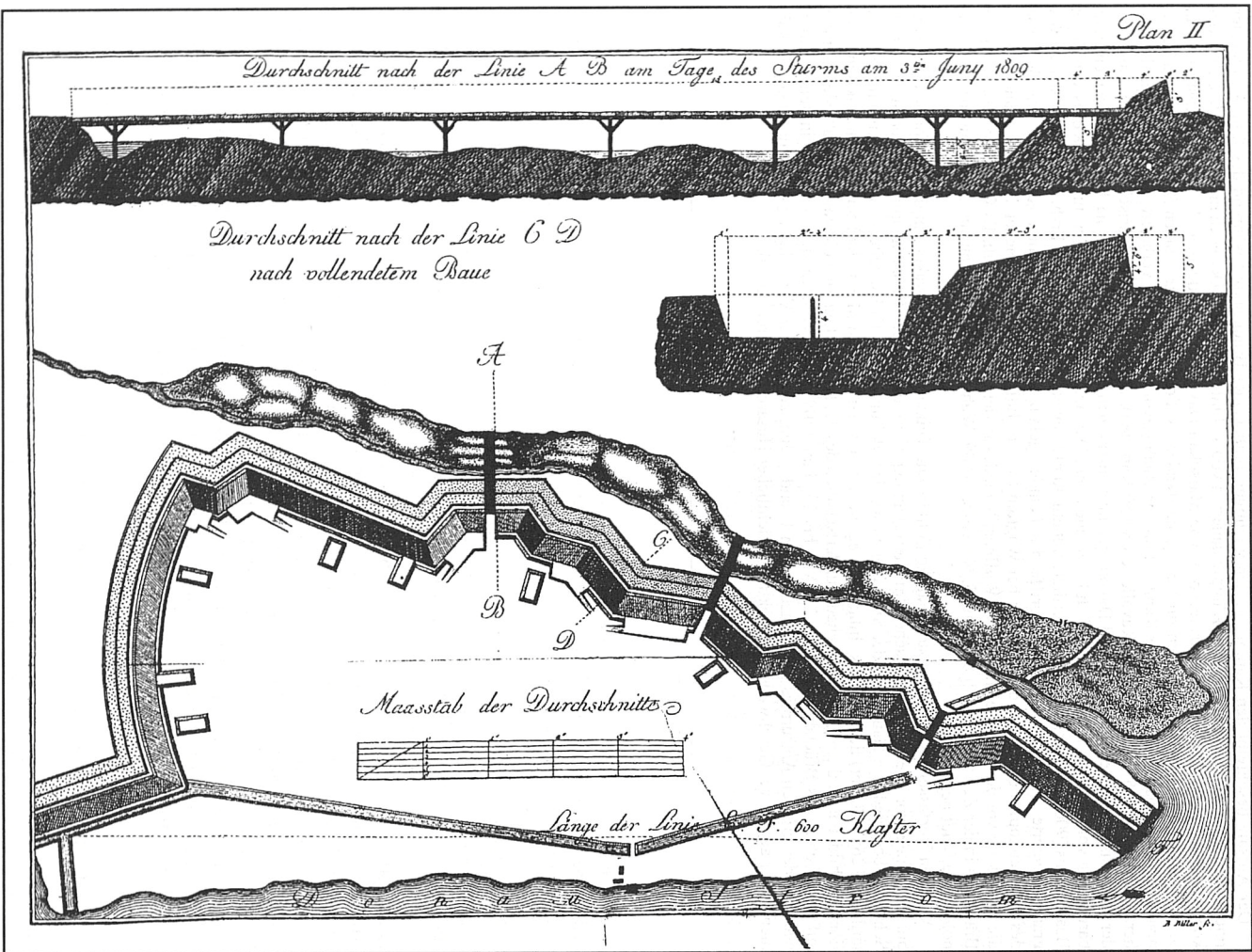
¹⁰⁰Uhorskí poštári či ich kone mali zrejme dlhší krok, keďže, popri viedenskej poštovej míli, oficiálnej v rakúskom mocnárstve, sa užívala i uhorská, ktorá merala 8,354 km.

PLÁN Č. 1 – Celková situácia bratislavského predmestia z júna 1809 podľa Bianchiho (plán orientoval opačne, ako je obvyklé – juh je nahor a sever nadol).¹⁰¹ Mierka je vo viedenských siahach:

- a) Rakúske predmestie a k nemu prislúchajúce opevnenia.
- b) Francúzske batérie a násypy vybudované proti predmestiu a ostrovu Pečeň (Pötschen i Petschen).
- c) Línia francúzskych tylových opevnení.
- d) Francúzske opevnenia, ktoré slúžili na zabezpečenie prechodov v Starom háji (Alte Au).
- e) Nedokončená línia opevnení, ktorú Rakúšania začali budovať 2. júna.
- f) – g) Body, ktorých ostreľovaním nepriateľ narušal spojenie s predmestím a znemožňoval tam budovať pontónové mosty.
- h) – i) Naloďovacie a vyloďovacie body „samovražedného“ výpadu 36 mužov na Griechen-Au 6. júna.
- k) – l) Francúzske oporné body na Griechen-Au.
- m) Batéria mažiarov, ktorú nepriateľ postavil v tamojšej línii „b“ na ostreľovanie predmestia a bombardovanie mesta.
- n) Opevnená línia s delami, spájajúca predmestie s redutou na severe Ovsíšťa (Habern).
- o) Opevnená lávka, ktorú nepriateľ postavil na zabezpečenie prechodu do Starého hája.
- p) Nedokončená priekopa, ktorú začal nepriateľ kopat' 1. júla.
- q) Úzka lávka, zabezpečujúca spojenie medzi predmestím a rakúskymi opevneniami v Ovsíšti.
- r) Reduta a dve fleše, ktoré Rakúšania postavili na ostrove Brenner, aby zabránili nepriateľovi opanovať ho.

Plan č. 2 – Detailný pohľad na predmostie s prierezi mi opavení – stav počas útoku z 3. júna 1809 (orientácia je opäť obrátená – juh nahor a sever nadol). 102

¹⁰¹ BIANCHI, c. d., s. 106 – 107.
¹⁰² BIANCHI, c. d., s. 108.

D. ŠPIRKO – M. LUPTÁK: DIE VERTEIDIGUNG DES BRATISLAVAER BRÜCKENKOPFES
IN DEM FRANZÖSISCH-ÖSTERREICHISCHEN KRIEG IM JAHRE 1809

Der Aufsatz beschreibt den Kampf um den wichtigen bratislavaer Brückenkopf während des französisch-österreichischen Krieges im Jahre 1809. Die Kämpfe dauerten von 1. Juni bis 11. Juli. Der noch nicht vollendete Brückenkopf widerstand den Angriffen des Armeekorps von Marschall Davout, dem in der Zeit des größten Ansturmes am 3. Juni 18000 Männer und 30 Kanonen zur Verfügung standen. Auf der Gegenseite standen 5672 Männer und 22 Kanonen des Generals Bianchi. Nach der Kapitulation von Raab (Győr) am 22. Juni verlagerte sich der Korps des Erzherzogs Johanns (16779 Männer der Kavallerie und 50 Kanonen). Ähnlich große militärische Kraft stand auch auf der französischen Seite. Dem Marschall Davout gelang es nicht, den Brückenkopf weder nach einer intensiven Bombardierung von Bratislava von 26. bis 28. Juli einzunehmen. Davouts Truppen löste am 6. Juni der Korps von Eugen Beauharnais (9000 Männer) ab. Bianchi verfügte mit nur 4000 Männer, da der Korps von Erzherzog Johann sich zu Wagram verlagerte. Trotz hartnäckiger Angriffe des Feindes gelang es ihm die Position zu halten. Das Schicksal des Brückenkopfes besiegelte die Schlacht bei Wagram (5. – 6. Juli), die die Österreicher verloren. Bianchi räumte die Stadt kurz vor der Unterzeichnung des Waffenstillstandes in der Nacht am 11. Juli. Es folgte die Besetzung von Bratislava in der Zeit von 14. Juli bis zum 19. November 1809. Während der Besetzung am 31. August besuchte Napoleon die Stadt persönlich.

Von den Verfassern wird zum ersten mal die militärische Teilnahme der Slowaken (in den Uniformen der habsburger Armee, vor allem der ungarischen Infanterie) an der Verteidigung des Brückenkopfes vor der Stadt, der das Schicksal beschied, die Hauptstadt der Slowakei zu werden, dokumentiert. Es handelte sich vor allem um zwei Bataillone (1265 Männer) des 60. k.u.k. Infanterieregimentes „Gyulai“, dessen Mannschaft Soldaten slowakischer Nationalität bildeten, und einige slowakischen Hundertschaften des 31. k.u.k. Infanterieregimentes „Duka“. Sie kämpften auf dem Gebiet des Brückenkopfes von 29. Mai bis 23. Juni 1809. Sie zeichneten sich vor allem in den Kämpfen während des größten Ansturmes der Franzosen am 1. und 3. Juni aus. An der Verteidigung des Brückenkopfes nahmen später auch zwei Geschwader insurrektionspflichtlicher Husaren aus Trenčín teil.